

Ніва

ТЫДНЁВІК
БЕЛАРУСАЎ
У ПОЛЬШЧЫ

<http://www.kurier-poranny.com/niwa>

№ 46 (2322) Год XLV

Беласток 12 лістапада 2000 г.

Цана 1,50 зл.

Бардаўская восень

28-29 кастрычніка ў Бельскім доме культуры праходзіў фестываль беларускай спяванай пазэй і акцёрскай песні „Бардаўская восень-2000”. Арганізаторам VII выпуску фестывалю быў Звяз беларускай моладзі. Фінансава ўспамаглі імпрызу Міністэрства культуры і нацыянальнай спадчыны РП, Управа горада Бельска-Падляшскага, Цэнтр грамадзянскай адукацыі „Польшча-Беларусь”, „Czasopis”, „Gazeta Wyborcza”, выдавецтва „Orthdruk” і гасцініца „Unibud”.

„Бардаўскую восень” вялі Юрка Ляшчинскі і Аляксандр Памідораў. У гэтым годзе было многа заяў — большасць іх паходзіла з Рэспублікі Беларусь. Арганізатары з 23 асоб тыповалі 15 — з Беластока, Бельска-Падляшскага, Гайнайкі, Мінска і Магілёва.

Канцэрт, які пачаўся а 17 гадзіне, прынягнуў увагу немалой колькасці людзей. Зала Бельскага дома культуры была запоўнена да апошняга месца. Вялікае зацікаўленне конкурсам, як у Польшчы, так і ў Беларусі, было неспадзейкай для арганізатораў. „Мы задаволены зацікаўленнем нашай імпрэзай і ўзроўнем падрыхтоўкі выкананіяў”, — сказаў Ігар Лукашук, адзін з арганізатораў „Бардаўской восені”. — Нягледзячы на малады ўзрост, выкананіцы прадставілі спелыя песні пра рэчаінісці, у якой прыйшлося нам жыць”.

Выступае Алег Кабзар.

Сапраўды, выкананіцы песень былі маладыя — у большасці гэта студэнты. Як у жартах казалі арганізаторы, мерапрыемства можна назваць „Студэнцкай восенню бардаў”.

Вельмі ўразіла выступленне гурту „Гоман” з Гайнайкі і Васіля Аўраменкі з Магілёва, які гумарам і іроніяй сваіх песен падбіў сэрцы бельскай публікі.

Узнагароду бурмістра Бельска-Падляшскага атрымала Вольга Стаклюк, а Бельскі аддзел БГКТ прызнаў дзве раўнапраўныя ўзнагароды Аляксандры Толкач і Андрэю Касценю (абоем з Мінска). Апрача Андрэя Латушкіна, выплученні атрымалі Вольга Чумічова і Дзяніс Лісейчыкай.

„Бардаўская восень” закончылася выступленнем сёлетніх і мінулагодніх лаўрэатаў пры бісах бельскай публікі. Два восенікі вечары поўнай пазэй ды насталігі зрабілі ўражанне на маладзі бельскіх школ, якая складала большасць слухачоў. Шкада, што такія спатканні адбываюцца толькі адзін раз у год. Няма, аднак, лепшай пары чым восень на задуму над жыццём і самім сабой.

Паўліна ШАФРАН

Фота аўтара

Пра „Бардаўскую восень” чытаіце
яшчэ на 5 старонцы.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Усё жыву і жыву!

Сакрат ЯНОВІЧ — лаўрэат плебісцыту „Беластачанін ХХ стагоддзя”. У конкурсе, арганізаваным штодзёнкай „Gazeta Wyborcza”, дзе ўзве чытчика пропанаваліся аж 49 знамянітасцей, беларускі пісьменнік апынуўся на сёмым месцы. Апярэдзілі яго Людвік Заменгаф — стваральнік мовы эсперанта, дырыжор сусветнай вядомасці, кампазітар і піяніст Ежы Максымюк, сустваральнік метада штучнага апладнення *in vitro* Мар’ян Шаматовіч, легендарная лекарка Ірэна Бялуўна, пісьменнік Збігнеў Рэдлінскі і эміграцыйны прэзідэнт Польшчы Рышард Качароўскі. Прэстыжнае месца (11) заняў таксама мітрапаліт Варшаўскі і ўсёе Польшчы Сава.

З С. Яновічам (як ніколі ў добрым настроі) гутарыць Ганна Кандрацюк.

— Добрая кампанія — Заменгаф, Максымюк, Рэдлінскі... Вы проста жысвая легенда Беластока!

— Я не думаў, што толькі тут маіх сімпатыкаў. Я нават... нават здзіўлены гэтym!

— Трэба Вам зноў перасяліцца з Крынік у Беласток?

— Не-не!

— Колькі гадоў Вашага жыцця звязана з Беластокам?

— Я тут з сорак дзесятага. Паўвеку ўжо. Уся мая маладосць прайшла ў Беластоку. У Крыніках правёў я толькі дзяцінства.

— Ці маеце ў Беластоку блізкія сабеседніцтвы?

— Так. Ёсьць — гэта старая закуткі: вуліца Заменгафа, дзе я доўгі час жыў і дзе знаходзілася мая школа. Ну не ўся вуліца Заменгафа, але той яе кавалак у нізе, ад паловы рынку ўніз... яна амаль не змянілася, ёсьць той будынак і гэта ўва мене выклікае нейкі сантымент. Потым... гэта Баяры. Так, там яшчэ шмат засталося з майго часу. Ну і Выгода. О — гэта быў тады бандыцкі квартал. Мы па Выгодзе хадзілі з газетай у руцэ, але ў ёй быў яшчэ шворань!

Люблю перыферыі, але яны знікаюць, яшчэ ўцалелі ў канцы Варшаўскай, каля Пячурскай. А перыферыі ў на-

прамку Міцкевіча і далей... усё ўжо знікла. Яшчэ крыху тут у напрамку Звярынецкай шашы, і парк там аж па Альмонты. Я ў Альмонты часта хадзіў.

Не вяжуцца ў мене ўспаміны з лесам, таму што я не люблю збіраць грыбоў.

— Беластоцкая матэрый асаўлівай. Як Вам давалася яна ў літаратурным сэнсе?

— О, халерна цяжка.

— А калі гаварыць пра мову. У Вашых беластоцкіх герояў беларуская мова праўдзівай, жывай?

— Бо спачатку тут, калі я звязаўся з гэтым горадам, польская мова была так падобная на беларускую, што калі яе здалёку чую, то мне здавалася, што ў Беластоку ўсе гавораць па-беларуску. І толькі калі набліжаўся да каго, то чую што ён гаворыць аднак па-польску. Але гэта было тады. А цяпер ужо гэтай меладыніасці, піявецца ў польскай мове не так шмат. Так што ў першыя гады Беласток быў для мяне як большыя Крынікі. Ну, бо — скажам — Крынікі меў три тысячи насельніцтва, то Беласток меў каля сарака тысяч... дзесяць разоў большы. А цяпер яшчэ ў дзесяць разоў стаў большы. І гэта мне зусім чужы горад. Чужы. І варожы нават.

— Варожы?!

[працяг **4**]

Дзеля дапамогі дзециям

Мерапрыемства ў Кляшчэлях ладзілася з мэтай наблізіць самаўрадам, арганізацыям і прадпрыемствам Падляшскага ваяводства ідэю дапамогі вясковым дзециям, паколькі ў арганізаваны Апякунчы-выхаваўчы асяродак трапяць вучні з усяго ваяводства — 60 дзецияў ва ўзросце ад 13 да 16 гадоў.

[болей **3**]

„Купі, пан, канъяк”

Гандаль беларускімі спртнымі напоямі стаў для тысяч беспрацоўных Беласточчыны галоўнай крыніцай даходу. Таксама штодня некалькі тысяч найбольш актыўных грамадзян заходніх абласцей Беларусі перасякае мяжу з Польшчай, каб памяняць прадукты спртзаводаў на залатоўкі, а пасля на долары.

[базар **3**]

Сярод нашых

Спаканне мела характар сустрэчы старых сяброў, зацікаўленых гісторыяй, філасофіяй, якія пры лагоднай музыцы вядуць размовы на тэму кніжак аднаго з удзельнікаў бяседы. Галоўнай асабай была тут Тэрэса Занеўская, аўтарка кніжак, прысвечаных жыхарам Беласточчыны, пагранічча.

[вечарына **5**]

Цэркви Сакольшчыны ў XIX ст.

19 снежня 1867 г. у Васількаве згараў Петра-Паўлайская праваслаўная царква. Прычыны пажару — неахайніасць служачых і забруджанасць коміна над алтаром. Улады горада і Сакольскага павета звярнуліся да Гродзенскага губернатара з просьбай дапамагчы вырашыць праблему.

[адбудова **9**]

Па могільніках начавалі

У Брэсце было нават добра. Адзін капітан назначыў мяне сваім сувязным. Мы пасябравалі і ён хацеў мяне пусціць у водпуск у Польшчу. Тройчы даваў мне пропуск, але са станцыі адсыпалі мяне назад. Урэшце сказаў: „Ещэ раз придёшь, то тебя і твоего командира посадім!”

[устапіні **10**]

Бесперспектывная адзінкасць

На пытаннне пра колькасць старых кавалераў Мікалай падае лічбу 84, але Юрка ўдакладняе, што ў самой толькі Вульцы будзе іх пад трыццаць. Пра свае перспектывы гавораць з песімізмам: „Не будзе. Няма нікага шансу!”

[праблема **11**]

Беларусь — беларусы

Партнёрства з Беластокам на новым узроўні

Супрацоўніцтва беларускіх дзяловых калаў з Беластокам набывае новую форму: Мінскім сталічным саюзам прадпрымальнікаў і работадаўцаў падпісана дамова аб супрацоўніцтве з Беластоцкай прамысловагандлёвай палатай, якая аб'ядноўвае большасць прадпрыемстваў Падляшскага ваяводства.

Мінскі саюз працуе з палікамі ўжо даўно, але гэта дамова стала першым дакументам стратэгічнага партнёрства. Ён прадугледжвае ўзаемадзеянне і супрацоўніцтва ў галіне вытворчай кааперацыі і замежнага гандлю, арганізацыі

выставак, семінараў, стажыровак і дзяловых сустэреч, а таксама абмен вопытам і інфармацыяй, рэалізацыю сумесных адкуацыйных і кансультатыйных практаў. Адразу пасля падпісання дамовы адбылася сустэреч членамі Беластоцкай прамысловагандлёвай палаты з групай прадстаўнікоў беларускіх прадпрыемстваў, на якой абмяркоўваліся магчымасці стварэння сумеснага прадпрыемства па вытворчасці мэблі, гандлі будаўнічымі матэрыяламі і гаспадарчымі таварамі.

Open by, 3.11.2000 г.

Вяртанне святыні

Як паведаміла інфармацыяна агенцтва ITAR-TASS, рымскі папа Ян Павел II даў згоду вярнуць Казані ікону Казанская Божая Маці.

Паводле падання, Казанская ікона Божай Маці была знайдзена 8 ліпеня 1579 года дзесяцігадовай дзячынкай Матронай. Ёй прынісіўся прарочы сон, што ікона ляжыць пад слоем попелу на адным з суседніх пажарышч. Бацькі спачатку не паверылі дзячынцы, але пазней пайшлі на папялішча і знайшли там ікону, якую святар Ермалай (пазнейшы патрыярх Герман) перанёс з хрэсным ходам у храм.

У адпаведнасці з легендай нават ко-

пі гэтай іконы валодалі цудадзейнай сілай. Адна з копій, вывезеная ў Москву, памагла перамагчы польскіх захопнікаў. Арыгінал іконы знаходзіўся ў казанскім Багародзічым манастыры, першай настаяцельніцай якога стала падросшая і паstryгшаяся ў манахіні Матроны.

У чэрвені 1904 года ікона была выкрадзена нейкім Чайкінам. І вось нядаўна высветлілася, што яна захоўваецца ў Ватыкане. Казанцы на працягу двух гадоў сабралі ўсе дакументы для пацвярджэння яе арыгінальнасці.

Беларуская деловая газета № 865, 3.11.2000 г.

Круглы стол з польскімі навукоўцамі

З лістапада ў Беларускім універсітэце культуры прайшло пасяджэнне „круглага стала”, тэмай якога быў „Уклад польскіх гісторыкаў у даследаванне Цэнтральна-Усходняй Еўропы”. Арганізаваў круглы стол Польскі інстытут у Мінску. Гасцямі мерапрыемства былі гісторыкі з Люблінскага Інстытута Цэнтральнай і Усходняй Еўропы прафесар Генрык Гапскі і доктар Губерт Лашкевіч. За круглым столом, удзел у якім прымалі і беларускія вучоныя, выкладчыкі і студэнты, абмяркоўваліся вынікі даследа-

ванняў мінуўшчыны і сучаснасці нацыянальных і рэлігійных меншасцей, пытанні гісторыі ўзнікнення хрысціянства і іншых рэлігій у гэтай частцы Еўропы. Вучоныя разгледзелі гістарычны шлях развіцця Беларусі, Літвы, Польшчы, Украіны і іншых народаў, што насяляюць гэтую краіну. Удзельнікі мерапрыемства пазнаёміліся з гледзішчам польскіх гісторыкаў на працэсы фармавання палітычнай думкі народаў-суседзяў.

Беларуская асацыяцыя рэсурсавых цэнтраў, barc@user.unibel.by

Разбярэмыся і з Інтэрнэтам

29 лістапада ў Горкі наведаўся Аляксандр Лукашэнка. Сваім візітам ён дадучыўся да святкавання 160-гадовага юбілею Горацкай сельскагаспадарчай акаадэміі, дзе, дарэчы, сам атрымаў вышэйшую адкуацыю. У выступе перад студэнтамі ён выдаў даволі стандартны

маналог наконт апазіцыі, якая перашкаджае краіне. Найбольш закранула студэнтаў абяцанне „разабрацца з Інтэрнэтам”. Што мелася на ўвазе, сабраныя студэнты да канца ўцяміць не змаглі.

Беларуская асацыяцыя рэсурсавых цэнтраў, barc@user.unibel.by

Папраўкі

Ва ўспамінах Вольгі Шаффран „Такое жыццё” („Ніва” № 44 ад 29.10.2000 г.) памылкова пададзена польская назва горада Зенцбург. У тэксле напісаны: „Адтуль нас забралі ў Зенцбург (Голдап)”. Цяпер гэты горад называецца Мрангова, а Голдап па-нямецку таксама называўся Goldap.

У артыкуле Яўгена Мірановіча „Змаганне за Беларусь” („Ніва” № 45 ад

5.11.2000 г.) памылкова пададзена назва месяца, у якім адбылася канферэнцыя „Змаганне за беларускую дзяржаву-насць у ХХ стагоддзі”. Праходзіла яна ў Беластоку 20-21 кастрычніка (а не верасня) 2000 года. У гэтым жа нумары ў допісе Міхала Мінцэвіча „Ушанаваць памяць” вёска Крывая Бельскай гміны, у якой жыве Анатоль Краўчук, пад канец тэксту памылкова перайменавалася ў Крывец.

Задушчаныя памылкі перапрашаем. Рэдакцыя

Што будзе пасля Лукашэнкі?

(фрагменты)

Многія перакананы, што пасля адходу Лукашэнкі ёсё стане цудоўным, яркім колерам расквітнеюць рэформы і дэмакратыя, а Беларусь у хуткім часе дагоніць сваіх заходніх і паўночных суседзяў. Аб гэтым не гаворыцца, але лічыцца як бы сама сабой зразумелым. Пры гэтым не адчуваецца недастатку ў праектах эканамічных пераўтварэнняў, якія трэба правесці, маюцца таксама ў патрэбнай колькасці праекты нацыянальнага міфа, якія прапануеца ўводзіць у свядомасць беларусаў, калі стваральнікі міфа атрымаюць жаданыя рычагі ўлады. Куды менш гаворыцца аб будучым палітычным ладзе дзяржавы, хаця і тут маюцца нейкія варыянты ўстанаўлення парламенцкай рэспублікі, якая па ідэі павінна прадухліць з'яўленне ў будучым новых лукашэнкаў.

Амаль усе гэтыя праекты маюць адну капітальную загану: калі чытаеш іх, складваецца ўражанне, што мінулых 6 гадоў быццам бы не было.

Нядаўна давялося мне размаўляць з адным з самых разумных ідэолагаў беларускай нацыянальнай ідэі. Па нейкай прычыне я нясмелі спаслаўся на вопыт гісторыі апошніх гадоў і пачаў у адказе: „Якая гісторыя? Няўжо гэта гісторыя?” Адказ надзвычай харэктэрны і па-свойму архітэктонічны. Гісторыя — у сіве даўніне ВКЛ, у рамантых месяцах існавання БНР, у крайнім выпадку — у савецкіх дзесяцігоддзях. Але апошнія 10, а асабліва — апошнія 6 гадоў — гэта быццам бы перыяд нейкіх страшэнных глупстваў, памылка прыроды, начны кашмар, які павінен змяніцца пасля шчаслівага прабуджэння. (...)

Народ мае значэнне

Гэты тэзіс мае мала супольнага з сакраментальным „Народ заўсёды мае рацыю”. Народ не заўсёды мае рацыю, бывае — страшэнна памыленацца. Урок апошняга дзесяцігоддзя заключаецца ў тым, што народ — гэта не чистая дошка, на якой эліта можа пісаць усё, што ёй захочацца. (...)

Святая вера ў магію юрыдычнай формулы выглядае асабліва недарэчнай у краіне, якая толькі што выйшла з гушчару таталітарызму. Крыкнем: „Трах-тарарах, з 21 ліпеня Лукашэнка — нелегітымны” — і ўзурпатор працадзе, ляжа спаць у Драздах, а прачнецца дырэктарам саўгаса ў сваіх Рыжковічах. Не пра паў. Відаць, магічная формула аказалася не той.

Формулы, дарэчы, у Беларусі ў апошніе дзесяцігоддзе былі не самымі дрэнными. Была мілая парламенцкая рэспубліка, запісаная на канстытуцыйных скрыжалах. Але іх магія аказалася бясцільной супраць вострага жадання значайнай часткі эліты змяніць правілы ігры. І канстытуцыя 1994 года была прайграна зусім не на рэферэндуме самім па сабе, але ў ходзе папярэдняга палітычнага змагання паміж презідэнтам і парламентам. (...)

Урок 1994 года

Калі быў змарнаваны шанс: у 1991-м ці ў 1994-м? Гэтае пытанне часта задаюць сабе палітыкі, выкінутыя ў 1996 годзе на абочыну палітычнага жыцця. Бытуе думка, што калі б у 1991-м пасля путчу ГКЧП перапалоханую наменклатуру канчатковая „дабілі”, то ніякага Лукашэнкі і ў паміне не было б. Аднак дастатковая паглядзець на іншых сабратата па СНД, каб пераканацца ў тым, што не „дабілі” нідзе: у Грузіі і Азербайджане нацыянальна-дэма-

кратычныя сілы, „патрымаўшы” ўладу, усё роўна аддалі яе „старой гвардыі”, у іншых краінах „старая гвардыя” ад улады не адыходзіла. (...)

Іншая справа, што захаваўшай ўладу „старая гвардыя” ў розных краінах СНД выбрала розныя мадэлі ўзаемадносін з іншымі групамі эліты. На Украіне, напрыклад, яшчэ ў пачатку 90-х гадоў адбыўся сакрэтны альянс паміж папярэднім наменклатурай і Рухам: наменклатура захавала і нават павялічыла ўладу, Рух атрымаў сферу ідэалогіі і адукацыі. Гэта было не толькі размежаванне сфер упłyvaў, рэзка знізіўша ўзровень процістаяння: наменклатура атрымала ад апанентаў заменінік папярэднія ідэалагічнага „стрыжня”, сістэму мэт.

У Беларусі апазіцыя і „парыя ўлады” скліпіся тады на смесці, абясцільваючы адзін аднаго, адкрываючы дарагу „тэрмінатару”, які змяне і іншых. Дапаўняльным, хаця і зусім важным фактам, аслабіўшым „парыю ўлады”, быў чыста „вегетацыйны” характар вызначаемай ёю філасофіі: у Ельцына быў праект „дэмакратыі і рэформы”, у Краўчука — „будова нацыянальнай дзяржавы”. У Кебіча не было абсалютна нічога, апрача задавальнення ад працэсу выконвання ўлады і дробнага раскрадання казны. Справа не ў тым, што ў Расіі або на Украіне гэтых прывабнасцей не было — быў і ў прамернасці, аднак наяўнасць ідэалагічных праектаў стварала хаця няўлікі, але мабілізаваны электарат, апабіраючыся на які ўлада магла на-капліваць свае ўплывы.

Нясладыны фінал палітычнай кар'еры Віктора Чарнамырдзіна толькі пачвярджае, што праславутага „прагматызу моцных гаспадарнікаў” недастаткова, каб заставацца на вяршыні ўлады.

Парафразуючы Чэрчыля, урок 1994 года можна сформуляваць так: „Народ-адладдзе — справа цалкам сур’ённая, каб яе поўнасцю давяраць народу”. Калі сформуляваць гэта менш цынічна, можна сказаць, што народ павінен вызначаць пераможцу, але вызначаць з набору і па правілах, акрэсленых элітай. Модус павіннасці тут адносіцца не да народа, а толькі да эліты: яна павінна стварыць адпаведную мадэль, што магчыма толькі пры мінімальнай дамоўленасці паміж сабой. У адваротным выпадку — чакай паўтору народнага „свята непаслухмянасці”: камбінацыі забастовак 1991 года і выбараў 1994 года.

У нядаўнім інтэрв’ю „Свабодным навасцям” чарговы палітычны „падарожнік” Аляксандр Пласкавіцкі выклай даволі цікавы сцэнарый „палаца-вага перавароту”, у выніку якога пасля адходу дыктатуры пры ўладзе застануцца ўсё ж такі апоры лукашэнкаўскага рэжыму, атрыманыя ім у спадчыне ад папярэднікаў.

Наконт рэальнасці сцэнарыя перавароту маюцца некаторыя сумненні, а вось прагноз таго, „на чым сэрца су-пакоіцца”, прадстаўляеца большым прайдападобным. Кіраваць пасля Лукашэнкі, калі гаварыць у „klassavym” сэнсе, будуть тыя ж, хто і да яго. Але калі яны застануцца такімі ж, як 10 і 6 гадоў таму, калі ў Беларусі не будзе выконвацца хаця б украінскі варыянт альянса эліт, краіне будзе суджана круціца ў зачараваным коле паміж 1991 і 1994 годам неабмежавана доўга.

Юрый ДРАКАХРУСТ
Кур'ер № 3 (Мінск)

На аўкцыёне прадаваліся карціны.

Бурмістр Аляксандр Сяліцкі (справа) прадае старшыні Таварыства „Прыязная гміна” Анджэю Храсцяхоўскуму акт уласнасці будынка.

Дзеля дапамогі дзеям

— Мэта нашай дзеянасці адна: дапамагчы дзеям, якія патрабуюць спецыяльнай апекі, — заявіў бурмістр Кляшчэляў Аляксандр Сяліцкі, адкрываючы дабрачынны канцэрт і аўкцыён, арганізаваны 28 кастрычніка 2000 года ў Пачатковай школе ў Кляшчэлях. Мерапрыемства, над якім патранат трымалі, між іншым, былы прэм’ер Владзімеж Цімашэвіч, маршалак Сейміка Падляшскага ваяводства Славамір Згжыва і старасты паветаў нашага ваяводства, наладзіла Таварыства рэструктурызацыі, развіцця і прагрэсу сельскай тэрыторыі Падляшиша „Прыязная гміна” з Кляшчэляў дзеля збору сродкаў на рамонт будынка вяскоўым дзеям.

У пэгэраўскім будынку

На патрэбы Інтэрвенцыйна-апякунча-выхаваўчага асяродка для дзяцей спецыяльнай апекі, які, паводле плана, павінен распачаць сваю працу ў верасні 2002 года, будзе выкананы нішчэючы ад 1992 года

офіс ліквідаванага раней ПГРа (саўгаса). Спачатку Агенцтва сельскагаспадарчай уласнасці з Сувалкаў, якое ўпраўляла пэгэраўскай маёмастю перадало будынак гмінным уладам, а тыя аддалі яго на патрэбы хворых і бедных вясковых дзяцей. Але на рамонт і прыстасаванне будынка для патрэб дзяцей трэба выдатковаць каля 600 тысяч злотых. Анджэй Храсцяхоўскі, старышыня Таварыства „Прыязная гміна”, якое зарэгістравалася ў сакавіку гэтага года, хутка пачаў шукаць спонсараў і яшчэ перад аўкцыёнам пайнфармаваў, што спадзяеца на дапамогу дзяржаўных улад і польскіх фондаў. Мерапрыемства ў Кляшчэлях ладзілася з мэтай наблізіць самаўрадам, арганізацыям і прадпрыемствам Падляшскага ваяводства ідэю дапамогі вясковым дзеям, паколькі ў Апякунча-выхаваўчы асяродак трапяць вучні з усяго ваяводства. Праз Павятовыя цэнтры дапамогі сям’і павінна трапіць у Кляшчэлі 60 вучняў ва ўзросце ад 13 да 16

гадоў. Для іх будзе таксама створана асобная гімназія. У асяродку павінны знайсці працу настаўнікі, апекуны і абслуговы персанал.

На аўкцыёне і дабрачынным канцэрце

Мерапрыемства ўдзялілі маршалак Славамір Згжыва, віцэ-ваявода Лешак Левац, старасты суседніх паветаў ды прадстаўнікі прадпрыемстваў, якія ўспамаглі арганізатарам. Спачатку бурмістр Кляшчэляў Аляксандр Сяліцкі ўручыў акт уласнасці на пэгэраўскі будынак Анджэю Храсцяхоўскуму, а пасля перад публікай выступілі калектывы „Чарамшына”, „Васілёчкі”, „Ас”, „Падляшскія зязюлі” ды танцевала моладзь з „Малога Падляшиша”. Праводзіўся таксама аўкцыён, які вёў журналіст Беластроцкага тэлебачання Анджэй Казяра. Прадаваліся працы жыхароў Дома ўзаемадапамогі з Гайнаўкі і прыватных ахвяравальнікаў. Спачатку зацікаўленне працамі было невялікае, але пазней амаль усе яны знайшлі пакупнікоў. Самаўрады, прадпрыемствы і прыватныя асобы падтрымалі кляшчэлскую ініцыя-

тыву фінансава ды будаўнічымі матэрыяламі. Арганізаторы падлічылі, што ўсё ўзносы склалі суму 22 тысяч злотых.

— Лічым, што мерапрыемства было ўдалае і зімой або вясной паспрабуем зноў арганізаць аўкцыён, — пайнфармавала скарбнік Таварыства Тамара Дудэль.

Жыхары Кляшчэляў і суседніх мясцовасцей, якія прыбылі ў школу, маглі паспрабаваць харчовыя прадукты розных вытворцаў. Найбольш было прадстаўнікоў фірм з Гайнаўшчыны, якія размясціліся на калідорах і перад школьнімі будынкамі. Пячэнне і розныя піражкі людзі папівалі гарбатай і малочнымі вырабамі, а на пандворку частавалі гарохавым супам. Паказаліся таксама прадпрыемствы з прамысловымі прадуктамі.

— Сёння прасіўшы мала прыдбаш, трэба ўмець паказацца і прыцягнуць спонсараў, так як тут робяць, — заявіў стараста Гайнаўскага павета Уладзімір Пяцрочук, які абяцаў успамагчы асяродак.

Аляксей Мароз
Фота аўтара

„Купі, пан, канъяк”

Базар па вуліцы Юрavezckай у Беластоку ў апошнюю нядзелью кастрычніка выглядаў быццам востраў кветак у цэнтры шэрага горада. Пару соцень агароднікаў прапанавалі свой плён усім тым, што хацелі ўшанаваць памяць памерлых продкаў. На базары і вакол гэлага гандлёвага цэнтра яшчэ большая колькасць таргашоў, як грамадзян Польшчы, так і Беларусі пропанавала танныя алкагольныя напоі і папяросы. Словы „wóodka, papierosy, wóodka, papierosy...” гучалі наперамен з заклікамі на расійска-польскай трасяянцы „пан, сигарэты, водочка, конъяк”.

Гандаль беларускімі спртнымі напоямі стаў для тысяч беспрацоўных Беласточчыны галоўнай крыніцай даходу. Таксама штодня некалькі тысяч найбольш актыўных грамадзян заходніх абласцей Беларусі перасякае мяжу з Польшчай, каб памяняць штораз горшай якасці прадукты Гродзенскага і Брэсцкага спртзаводаў на залатоўкі, а пасля на долары. Амаль ад трох гадоў цана беларускай гарэлкі на польскіх базарах не ўзрастает, хаця ў Беларусі за той час падарожэла яна амаль удвая. Яшчэ год таму паўлітруюку можна было там набыць за 70-80 цэнтаў, сё-

лета трэба ўжо выдаць паўтара долара. У Беластоку чысты прыбытак ад кожнай бутэлькі складае адзін доллар. Зразумела, што дазволеная польскім заканадаўствам колькасць алкаголю, якую можна прывезці з-за мяжы, дае невялікі прыбытак. Тому амаль кожны, хто займаецца памежным гандлем, становіцца кантрабандыстам.

Пра алкагольную кантрабанду шмат ужо пісалася ў „Ніве”. Ненайлепшай якасці гарэлка, якая цераз мяжу перавозіцца ў самых дзіўных пасудзінах, часам мае пах салдацкіх анучаў. Здарэцца, што нават энтузіясты савецкай высокапрацэнтнай гарэліцы не ў змозе раскашавацца яе смакам. Тому цяпер паліякі вельмі асцярожна купляюць спртныя беларускія прадукты. Некаторых пакупнікоў ужо не пераконвае нават нізкая цана. І нічога дзіўнага, калі нехта, так як мой сусед, частуючы гасцей купленай ад „саветаў” брэндзі, пераканаўся, што разліў у кілішкі фарбаваную ваду. Кляўся пасля, што ад „саветаў” нічога ўжо больш не купіць.

У ролі „рускіх” часта выступаюць таксама палякі, якія, карыстаючыся расійскай мовай, пропануюць, напрыклад, найлепшыя гатункі кавы, нату-

ральны перац, галандскі шакалад, французскае віно, купленыя быццам бы ў бяспошліннай зоне. У большасці выпадкаў гэтыя прадукты — вынік вытворчасці падбеластоцкіх ці падваршайскіх баракаў. Да арыгіналу падобная толькі ўпакоўка. Кава, купленая на базары за палову цаны, нават не напамінае кавы, а ў сярэдзіне ўпакоўкі часта знаходзіцца дробна змеленая сасновая кара, а французскае віно нічым не адрозніваецца ад традыцыйнага „чарніла”. Пакупнікі лаюць тады „рускіх”, якімі найчасцей прыкідваюцца мясцовыя жулікі.

На базары можна ад беларусаў купіць амаль усё, што знаходзіцца ў беластоцкіх крамах — вонратку, абутик, пасцель, расійскую і беларускую электроніку, прылады для механікаў, століраў, харчовыя прадукты, шкло і кераміку. Цана адпавядае якасці. Знаёмай абцас ад туфляў, купленых на базары за 50 злотаў, адварваўся пасля трохдзённага карыстання. Абутик добрай якасці ў мінскім „Універмагу” зусім не танінейшы, чым у беластоцкім „Цэнтралі”. Гандаль вышэйпералічанымі прадуктамі, хаця менш рызыкоўны, не прыносіць такога прыбытку як гарэлка ці цыгарэты. Займаюцца ім выключна беларусы-пачынальнікі, людзі якія баяцца парушэння мытных законуў.

Базарны гандаль алкаголем патрабуе арганізаціі. Ніхто ні з польскіх, ні беларускіх кантрабандысту не трymae пры себе больш чым адну бутэльку, але кожны гатовы прадаць іх нават дваццаць штук. З’яўленне на базары агентаў паліцыі на працягу некалькіх хвілін становіцца вядомым усім зацікаўленым. У выпадку аблавы ў рукі паліцыі трапляюць менавіта пачынальнікі, якія прывезлі з сабой 2-3 бутэлькі і з вялікім страхам хавалі іх у сваіх сумках. Да іх таксама найчастей чапляюцца бамбізы з фарміравання, званага „straż miejska”. Гарадскія паліцыянты страшэнна баяцца мясцовых жулікаў, але затое бессаромна здзекуюцца над пенсіянерамі, якія без дозволу гандлююць морквой, і беларускімі гандлярамі-пачынальнікамі.

Беластоцкія базары па вуліцах Юрavezckай, Звыценства і Кавалерыйскай даюць працу не толькі тысячам купцоў і прадпрымальнікаў, але таксама для пару дзесяткаў паліцыянтаў, забяспечваюць сродкі ўтримання для неакрэсленай колькасці зладзеяў, прастытуціак, ашуканцаў. Час іх найлепшай кан’юнктуры аднак ужо мінуў, хаця ў суботу і нядзелью трапляе там, здаецца, больш людзей чым у беластоцкіх цэрквях і касцёлах.

Яўген Міранович

Сага аб Туранках

4. Маці

Марыя Рэшэць, маці Юркі Туранка, паходзіць з Беласточчыны. Нарадзілася яна ў 1905 годзе ў Рушчанах ля Харошчы, непадалёку ад Беластока. Там пачала яна хадзіць у школу.

Шлюбны здымак маці Юркі Туранка ў 1928 годзе.

У час першай сусветнай вайны іх вёска была спалена адступаючымі рускімі войскамі, а ім загадалі ехаць у бежан-

ства. Было гэта ў 1915 годзе. Матчына сям'я апынулася аж пад Краснайскам, у горадзе Багатол. Там яна хадзіла ў сярэднюю школу.

У Рушчаны вярнуліся толькі вясною 1922 года. Нейкі час жылі ў суседа, які ўжо адбудаваўся. Матчын бацька, дзед Ю. Туранка, памёр ужо ў 1911 годзе. У бежанцах была маці з трывма дочкамі і двумя сынамі.

Трэці сын, найстарэйшы Язэп Рэшэць, вучыўся ў той час у Рыме на ксяндза. У 1917 годзе ён вярнуўся ў Вільню і выкладаў у Віленскай католіцкай духоўнай семінары.

Мая маці, расказвае Юрка Туранак, паехала з сястроў Леанардай (усе называлі яе Лёняй) у Вільню, дзе дапамог ім уладкаўца май дзядзьку, іхні брат Язэп. Мая маці працавала там выхавацелькай у прадшколлі, а цёця Лёня — настаўніцай.

У Вільні маці пазнаёмілася з бацькам. 31 студзеня 1928 года яны ўзялі шлюбу у касцёле св. Якуба каля Лукішкай плошчы. Вясною таго ж года бацька, прайшоўшы двухгадовую лекарскую практику ў Вільні, выехаў у мястэчка Дукшты каля Турмонтаў, дзе атрымаў пасаду лекара. Летам прыехала да яго і мая маці, цёпла ўсміхаецца Юрка.

Туранкі ў Дукштах спачатку наймалі кватэрну, а ў 1935 годзе купілі дом. Дом быў драўляны, але даволі прастор-

ны. Складаўся ён з шасці пакояў, была веранда, а ад панадворка — сені. Два пакой займалі бацька (лекарскі кабінет і пачакальня для пацыентаў), а ў чатырох пакоях і кухні жыла сям'я.

Юрка памятае, што на панадворку стаяў хлеў, у якім трывалі карову і адну-дзве свінні, была таксама вялікая піуніца. Пазней бацька пабудаваў яшчэ лазню з пустакой. На даволі вялікім агародзе быў пасаджаны сад, была і сажалка з карасямі.

У Дукштах Maryia Turenak (з дому: Рэшэць) нарадзіла трох сыноў: Юрку — у дваццаць дзевятым годзе, Андрэя — у трыццаць першым і Міхася — у трыццаць пятым годзе. Фактычна ўсе яны радзіліся ў віленскай клініцы, але лічылася, што ў Дукштах, бо там паставяна пражывалі іх бацькі і там жа былі яны ахрышчаны.

Дукштанская будні, піша Юрка Туранак у сваёй кніжцы „Памяці Браніслава Туранка”, значна адрозніваліся ад віленскіх, поўных напружання і самаадданай грамадскай працы, карысць якой не вымяралася залатоўкамі. Праўда, і тут бацька шмат працаваў, часта і па начах, калі даводзілася ездзіць да хворых у акаличныя вёскі. Праўда таксама, што гэта ягоная праца мела вялікі гуманітарны сэнс. Усё ж біяграфія лекара, як правіла, выміраюцца іншымі крытэрыямі, чым жыццяпісы грамадскіх дзеячаў.

Дзядзьку Язэпу, матчынага брата, праследавалі ў Вільні за яго беларускасць. Яго выкінулі з семінары, бо не маглі дапусціць да таго, каб там выкладаў каталіцкі ксёндз, які быў цвёрдым беларусам.

Нейкі час дзядзька працаваў у Беластоку і ў парафіях Беластоцкага павета. Праследаванні, аднак, не спынялі-

ся. У 1938 годзе ён выехаў у Амерыку, змяніў рэлігію і абрад на ўніяцкі і ўступіў у манастыр св. Пракопа каля Чыкага. Юркаў дзядзьку Язэп дзейнічаў сярод беларускай эміграцыі. Памёр у 1958 годзе.

Вайну мы перажылі ўжо без бацькі, які памёр у 1938 годзе, успамінае Юрка Туранак. У 1945 годзе мы вярнуліся на радзіму маці, на Беласточчыну, пра якую маці марыла здаўна.

Пасля вайны цёця Лёня працавала настаўніцай у Невадніцы (пачала яшчэ пры саветах). Мама ў вайну ўжо ў Дукштах працавала бухгалтарам, а цяпер, жывучы нейкі час у Кентшыне, працавала ў бухгалтэрый ПКП.

Мама была з малодшымі братамі ў Кентшыне, а мене ў Трыпуцях прытуліла цёця Лёня, хаця ў яе былі два свае сыны. Я вучыўся ў Беластоку ў ліцэі на Варшаўскай.

Апошні клас ліцэя я закончыў у Ольштыне. Там была бурса: было цяплей і я быў наеўшыся. Тут, у Трыпуцях, было цесна і далёка было даязджашаць у школу.

З Кенштына ў Трыпуці мама вярнулася ў палове пяцідзесятых гадоў. Цяжка было, але ўсе яе сыны вучыліся. Сёння брат Андрэй — настаўнік у Кентшыне, а Міхася — інжынер, жыве ў Гайнайцы і працаваў на хімічным прадпрыемстве.

Мама пражыла семдзесят восем гадоў. Памерла ў 1983 годзе. Якраз тады я забраў свой партрэт, намаляваны Вольгай Пракаповіч у Дукштах, тады было мне два-три гады, — Юрка ўзыхнуў і ў яго вачах я ўбачыла той няўтольны сум па бацьках, калі ты ведаеш, што ўжо нікога няма над табою і нічога не вернеца з таго, што прамінула.

(*працяг будзе*)

Ада ЧАЧУГА

Усё жыву і жыву!

[1 — працяг]

— Ён надта вялікі. У пароўненні з тым Беластокам маёй маладосці.

— Што змянілася?

— Усё. Архітэктура, змянілася насељніцтва, рytм вуліцы. Калясь, як ехала машына па Ліповай, то ўсе азірліся! Сёння пасправай азірнуцца?

І мой свет змяніўся. Но мой свет — гэта перад усім людзі. Большасць маіх калегаў, знаемых ужо не жыве. Я часам сябе адчуваю як той мінёр, або салдат, які ідзе па мінным полі. Но навокал мене ўсе паміраюць. Што раз чую: той памёр, той памёр, а я яшчэ жыву! Гэта нейкая помста лёсу ці што — што я ўсё жыву і жыву. Я ўжо павінен даўно памерці.

— Што думаеце пра талерантнасць. Есць яна ў Беластоку?

— Не. Талерантнасці мала ў Беластоку. Але яна будзе, бо на фанатызме ты далёка не даедзеш.

Змена пакаленняў нам зменіць усё. Но маладыя людзі, якія незадоўга ўвойдуць у жыццё, гэта іншага лёсу людзі, яны маюць іншую дасведчанасць.

— А сёня?

— Усе гэтыя аномаліі з якімі маем дачыненне — ці гэта шавінізм, ці фанатызм — датычаць нейкага скраю грамадства. Пераважна датычыць тых, што сядзяць на штатах. Бо штат — гэта гроши. Усякі шавінізм і фанатызм абараняе „касу”. Там дзе „каса”, там дзе гроши — там і нацыяналізм. Там дзе ўсе роўныя, там нацыяналізму няма. У Крынках усе „такія самыя”, усе таго самага лёсу людзі.

Так, падыходзіць да мяне католік

і кажа: які ж ты беларус? — ты проста наш крынскі чалавек. А я да яго гавару: які ты паляк — ты крынскі чалавек. А ён: ну, мы ўсе свае. О...

Але такая размова магчымая толькі тады, калі гавораць людзі аднаго лёсу. Но нішто так не разлучае людзей як іншасць лёсу, іншы кавалак хлеба. Калі да мяне знаёмы кажа, што ён вельмі кепска сябе адчувае, бо зарабляе толькі голенькія дваццаць тысяч у месяц, то я адрозніваю рагатаць. То я кажу яму, што я згодны зарабляць у дзесяць разоў менш, калі ён за дваццаць тысяч раздзелі жыве з духам, я готовы за дзве тысячи жыць. Но я ведаю што і двух тысячи мала хто мае. Але тады гэты чалавек у мяне выклікае неахвоту. Я проста перастаю яго любіць, шанаваць і ведаю, што гэта дурань, якому ўдалося. Або хам, які ўлез на штатах, на магчымасці, але ён не разумее ні людзей, ні жыцця. Нічога не разумее. Но ён, зараб

ляючы дваццаць тысяч, стогне што яму цяжка жыць. То сабе думаю — пайшоў ты к чорту!

— Сваё жыццё звязалі Вы з лёсам „горшых”. Як думаеце, ці сёняшні Ваш поспех быў бы магчымы, калі б Вы падаваліся за паляка?

— Я думаю, што быў бы яшчэ значна большы, бо трэба, аднак, браць папраўку на гэту ўзаемную неахвоту. Але калі б я нават быў бы палякам, то гэты праудападобны поспех мяне не раздаваў бы. Не здзўляў бы.

— Чаму сёняшні поспех здзўляе?

— Цяпер, маючы шэсцьдзесят пяць гадоў, я свядомы чаго я варты — бо ж ведаю ўжо што мне ўдалося, што не ўдалося, у чым катастрофа, у чым удача — ужо гэта самасвядомасць ёсць. Але тут увесе смак і ўся радасць у тым — што беларус я ў польскім Беластоку! І адначасна той беларус, якога не пусцілі на дно. Якога немагчыма ўтапіць.

Аб нашым яднанні

Адгалоскі

Калі чытаю ў штодзёнцы „Gazeta Wyborcza” ад 17.10.2000 г., што паводле беларускай рэжымнай пропаганды выбары ў Беларусі „spodobały się «obserwatorowi międzynarodowemu» z Polski, działaczowi SLD z Trójmiasta Romanowi Paterowski”, то думаю, што нам, польским беларусам, трэба доўга надуманацца пад сцягам СЛД. А да такога яднання, як я зразумеў інтэрв'ю А. Вярбіцкага, заахвочвае пасол Сейма Рэчы Паспалітай Сяргей Плева (гл. „Ніва” № 42). Што трэба яднацца беларусам пад сцягам СЛД, каб каціць каляску ў адным напрамку „нашым” паслам вядома. Але прычым тут суадносіны СЛД да рэжы-

рэпрэзентавалі б беларусаў самастойна. Наколькі мне вядома, нашы паслы не дасталіся да Сейма РП у 1997 годзе. І далей цягнуўшы думку пра „нашых” паслоў, трэба выразна сказаць, што нашы паслы, уваходзячы ў саюз з СЛД, павінны быць незалежнымі ў справах звязаных з існаваннем нацыянальной меншасці ў РП.

Пасол Сяргей Плева кажа: яднаймацца, каб „каціць каляску ў адным напрамку”. Я пытаю: чым мае быць гэта каляска і чым мае быць той напрамак? Добра было б, каб палітыкі, якія думают, разгледзець пропанову пасла С. Плевы да яднання, каб цягнуць каляску ў адным напрамку. Узяў ў словах нашы ў друку, таму што мне здаецца, што ёсць розніца між пасламі, якія рэпрэзентуюць СЛД, а пасламі, якія

думаю, што я з'яўляюся ўважлівым чытачом „Нівы”, але не здарылася мне многа чытаць пра дасягненні нашых паслоў, ці то ў Сейме, ці ў штодзённым грамадскім жыцці падляшскіх беларусаў. Затое многа чытаў пра ўздел паслоў у фэстах. Вынікае з таго, што на ніве культурнага развіцця беларусаў паслы праяўлялі вялікую актыўнасць: што субота — фэст, а то нават трэба было аблужыць і два фэсты ў дзень.

Міхась Купцэль

PS. А. Вярбіцкі пытае пасла С. Плеву: як у тым усім Вы, спадар пасол, бачыце нашу „Ніву”? Па-моему „Ніва” павінна быць галоўным форумам дыскусіі і палемік, не толькі пра значэнне Грунвальдской бітвы.

М. К.

У закуцісі (злева): вядучы Юрка Лячынскі, Аляксандра Толка (узнагарода Бельскага аддзела БГКТ).

Оле! Беларусь жыве!

Лаўрэат Гран-пры „Бардаўскай восені-2000”
Вольга Стаквюк з Беластока.

На „Бардаўскай восені” найцікаўнейшае было тое, што адбывалася па-за конкурсам. Па-за бардамі. Нядзельны нудны, задоўгі (звыш чатырох гадзін) канцэрт выратавалі рок-музыку з „NRM”, якія на фінал, супольна з фолькавым гуртом „Крыві”, прадставілі новы музычны праект „Я нарадзіўся тут”. На сцэне былі: Вераніка Круглова, Зміцер Вайцюшкевіч, Лявон Вольскі, Алег Дземідовіч, Юрась Ляўкоў, Піт Паўлаў ды яшчэ адзін грамадзянін Незалежнай Рэспублікі Мроі — Аляксандар Памідораў.

На працягу ўсяе гісторыі фестывалю было некалькі цікавых момантаў і трох сапраўды вялікіх падзеяў: канцэрт Віктара Шалкевіча на першай „Бардаўскай восені” ў 1994 годзе, прэзентацыя „Народнага альбому” два гады таму назад і „Я нарадзіўся тут”. Праект, ідэю якога падкінуў мінскі журналіст і бізнесмен Алесь Суша (у пачатках Беларускага народнага фронту „Адраджэнне” выдаваў „Навіны БНФ”), гэта крытычны погляд на саміх сябе — жыхароў канкрэтнага месца, з яго гісторыяй, культурнай спадчынай, ні выключна добрай, ані да канца нешчаслівой. Музыкі ў аснову праграмы паклалі па-

Спалучаныя сілы „N.R.M.” і „Крыві”: „Я нарадзіўся тут”.

тэтычныя песні, якія гучалі ў беларускім камуністычным радыё і ў асяродках патрыятычнай эміграцыі, прапрацавалі іх па-свойму, сёе-тое дапісалі і атрымаўся якасна новы продукт, які можа задаволіць найбольш пераборлівую публіку. Праўда, у першую хвіліну можа раздражняць гімн „Мы выйдзем шчыльнымі радамі” пад музыку ў стылі кантры, але мае глыбока павучальную якасць. Дазваляе зразумець, што адчуваюць патрыёты нябожчыцы БССР (якіх не так і мала), з чыіх сімвалоў мы насміхаемся. Але яны таксама нарадзіліся тут і тут ім жыць.

Джаз, блюз, рэгэ, рок-н-рол, мелодыі мексіканскія і французскія — ўсё злілося ў адну атракцыйную цэласць. „Оле, оле, оле! Беларусь жыве!” — такі футбольны гімн Беларусі прапанавалі артысты. А джазавую версію песні „Люблю наш край” можна быўло б пусціць у фінале фестывалю „Беларуская песня”. Дзве тысячы гледачоў маглі б прапастваць не толькі на зважай, але і прытупваючы.

Артысты не пабаяліся пафасу. „Магутны Божа” співалі стоячы. Стаяла і зала.

Барды не пакінулі станоўчага ўражання. Удзельнікам сёлетняга конкурсу з Беларусі далёка яшчэ да жывых „класікаў”: Касі Камоцкай, Алеся Ка-

моцкага, Віктара Шалкевіча ці Андрэя Мельнікава. Лаўрэат мінулагоднай „Бардаўскай песні” Сяргей Кулягін падрыхтаваў неблагую праграму, але выпускаць яго з лірычна-нясмелымі песнямі пра каханне пасля экспрэсіўнага Аляксандра Памідорава і перад спалучанымі сіламі „NRM” і „Крыві”, гэта была памылка.

Народжаны ў Гомелі, бяльшчанін з выбару Алег Кабзар напісаў некалькі цудоўных песень пра феномен свайго новага месца пражывання, на слоўны Надзея Артымовіч. Сёлета падрыхтаваў аўтарскую праграму, але зноўку не атрымаў прызнання журы.

Вольга Стаквюк, якая перамагла ў конкурсе, хіба лепш падыходзіла б да эстраднай сцэны. Я не разумею захаплення некаторых артыстаў электронікай. Песня „Вечер” на слоўны Таццяны Сапач лепш гучала б пад раяль, чымсьці сінтэтычную камп’ютэрную аранжыроўку. І наўшта ў ёй перакладаўся радок „Вечер — вышэй за неба” на „Wiatr jest silniejszy od nieba?”

Мне, аднак, хочацца верыць Алесю Камоцкаму, які сёлета ацэньваў бардаў. Сказаў ён па Радыё „Рацыя”, што маладыя спевакі паказваюцца ўсё з лепшага боку: „Яшчэ два-тры гады і атрымаецца суперфестываль”.

Мікола ВАЎРАНЮК

Тэрэса Занеўская сярод нашых

26 кастрычніка г.г. а 17 гадзіне вечара ў Беластоцкай ваяводской бібліятэцы (książnicy) пачаўся аўтарскі вечар прафесар Тэрэсы Занеўскай.

Пад акампанемент гітары і спеву Марка Яроша спатканне вёў паэт і перакладчык украінскай літаратуры доктар Тадэвуш Карабовіч з Любліна. Гасціна выступіў акцёр Войцех Семён, які часта ўключае ў культурны мерапрыемства ладжаныя Т. Занеўскай — наўкоўцам і пісьменніцай. В. Семён чытаў фрагменты кніг Т. Занеўскай. Сярод запрошаных гасцей былі калегі аўтаркі з факультета педагогікі і псіхалогіі ды іншых аддзяленняў Універсітэта ў Беластоку, сябры Беларускага літаратурнага аб'яднання „Белавежа”, герой яе кніжак — „белавежа” Віктар Швед і татар Стэфан Мустафа Мухарскі.

Спатканне мела характар сустрэчы старых сяброў, зацікаўленых гісторыяй, філософіяй, якія пры лагоднай музыцы вядуць размовы на тэму кніжак аднаго з удзельнікаў бяседы. Галоўнай асобай

была тут Тэрэса Занеўская, аўтарка кніжак, прысвечаных жыхарам Беласточчыны, і шырэй — „крэсаў”, пагранічча. Сярод літаратурнага здабытку Т. Занеўскай знаходзіцца кнігі прысвечаныя беларусам. Гэта „Podróż daremna”, „A dusza jest na Wschodzie” і „Strażnicy pamięci”, у якіх Т. Занеўская займаецца тэмай літаратурных узаемадносін „белавежцаў”.

„З крэсавай адкрытасцю, жартам, лёгкасцю маўлення мовай вучонага здабывае ўвагу многіх чытачоў”, — так сказаў пра Т. Занеўскую д-р Т. Карабовіч. Аўтарка, цяпер зацікаўлена найбольш татарскай тэмай, рыхтуе сцэнарый для дакументальнага фільма пра Джанэт Джабагі-Скібнейскую „Джанэт значыць рай”, у наступным годзе выйдзе кніга „Sokół stepowy” пра татарскага паэта Сэліма Хазбіевіча. Тэрэса Занеўская мае планаў і тэмаў „на ўсё жыццё” — якраз звязаных з нашымі, тутэйшымі — жыхарамі пагранічча.

Паўліна ШАФРАН

Фота аўтара

Выступае Тэрэса Занеўская. Марк Ярош толькі што праспяваў „Чом ты нэ прыйшиоў...”

Зорка

СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

Навучэнцы беларускай мовы ў ПШ н-р 4 у Беластоку: (злева) Оля Каліна, Оля Паўлючук, Мацей Карчэўскі, Оля Стишельчык, Оля Більмін і Кася Юшчук.

Наш клас — наш гонар

Гімназія ў Гайнаўцы

У конкурсе „Наш клас” прыняла ўдзел таксама Гімназія ў Гайнаўцы, што разам з белліцэем. Знаёмства з дзеяннямі, а таксама з кабінетам презентавала нам настаўніца беларускай мовы Аліна Якімюк.

— Справа ў тым, што наш кабінет супольны, тут вучачца і гімназісты, і ліцэйцы, — адзначае настаўніца. — Нам трэба было дапасавацца да агульнага стылю залы, выпрацаванага шматгадовым досведам

і практыкай.

Праўда, гайнаўскія гімназісты не мелі вялікіх магчымасцей, каб выявіць свае ідэі. З другога боку — класічны інтэр’ер залы нельга парушыць без шкоды для агулу. Таму гайнаўскія гімназісты з II „а” і II „б” класаў удала дастроіліся да пануючай эстэтыкі. Яны падрыхтавалі сваю насценную газетку з народнымі вышыўкамі. Здавалася б — нічога тут асаблівага. Дык не! На выстаўцы паказаны працы саміх гімназі-

стаў. Сярод майстроў вышыванкі не толькі дзяўчата, але і хлопцы (прагэта чытайце ў допісе Ані Назарук).

Сама зала беларускай мовы вельмі дагледжаная і густоўна ўпрыгожаная. Як адзначыла Аліна Якімюк, найбольшая заслуга ў тым настаўніцы ліцэя Вольгі Сянкевіч.

— Но мы сходы толькі з мінулага года прыйшлі. Усё ж, хацелася мець свой куточак, свае элементы дэкарацыі, — кажа настаўніца. — Таму рагышлі прыступіць да конкурсу і паказацца сваімі думкамі і дзеяннямі.

Гімназісты жывя зацікаўлены выучаннем беларускай мовы. Усе яны падпісваюцца на „Ніву”, а зараз наладжаюць супрацоўніцтва з „Зоркай”. У класах складаная сітуацыя — палова навучэнцаў толькі ў гімназіі пачала вывучаць беларускую мову.

На канец некалькі слоў пра саму залу. Здobyць яе партрэты пісьменнікаў-класікаў, этнографічныя экс-

Настаўніца

Калі яна
Уваходзіць у клас
Б’е ад яе
Радасць
І шчасце.
Мы адчуваєм,
Як уваходзіць у нас
Навука.
Каханая
Настаўніца...

Іаанна КАНАНЮК,
II „а” кл. Гімназіі ў Нарве

Восень

Лісце з дрэў ападае
мароз у вокны заглядае
жораў у вырай адлятае
вечер шумныя песні спявае
кароткія слотныя дні прыганяе

Бася ТРАФІМЮК,
VI кл. ПШ у Дубічах-Царкоўных

* * *

Восень ідзе
вечер гудзе
зазвінеў званок
адляцеў жаўручок
печка ў хаце грэе
а за акном вее, вее, вее...

Івона МАЦКЕВІЧ,
VI кл. ПШ у Дубічах-Царкоўных

панаты такія як гліняныя і саламянныя збанкі, тканыя і вышываныя ручнікі ды кніжкі! Менавіта, у зале беларускай мовы важны элемент дэкарацыі складаюць кнігі, школьнія падручнікі, граматкі. Яны паставлены ў такі способ, што ствараюць гармонію з вышыванкамі і іншымі элементамі інтэр’еру. У суне атрымоўваецца спрыяльная для навукі і задумы атмасфера.

У самым відным месцы, побач дошкі, разам з іконай, беларуская сімваліка: бел-чырвона-белы сцяг і Пагоня.

Прысутныя ў час нашага візіту ліцэйцы другога класа сказалі, што добра сябе адчуваюць у сваёй беларускай зале. Гаварылі гэта ўпэўнена! На дадатак, як на заказ, на кожнай парце ляжала разгорнутая „Ніва”.

ЗОРКА

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Вышивалі настав хлопцы

Мяне завуць Аня, я — вучаніца II класа Гімназіі пры Комплексе школ з дадатковым навучаннем беларускай мовы ў Гайнаўцы. Я хацела б падзяліцца з табою, „Зорачка”, сваімі ўражаннямі з бліжэйшага знаёмства з беларускай народнай вышыўкай. На ўроку беларускай мовы ўсе вучні знаёмліліся з размалёўкай, каларыстыкай і тэхнікай вышивання беларускага ўзору. Спачатку мы разрысоўвалі ўзоры на паперы. Пазней ахвотныя вышивалі іх дома на ільняным палатне. З гэтых прац паўсталі цудоўная насычная газета. Кожны, хто на яе гляне, гаворыць, што адна вышыўка прыгажэйшая ад другой. Каб не ўрокі беларускай мовы, мы ніколі б не падумалі, што ўме-

ем так прыгожа вышываць! Тым больш, што вышивалі не толькі дзяўчата. Працы хлопцаў з нашага класа вельмі прыгожы і дакладныя.

Я думаю, што нашы спробы вышивання беларускіх узору гэта спробы культывавання беларускіх традыцый. Кожны беларус, калі не мае пластычных здольнасцей, дык хоць павінен ведаць як выглядае свая народная вышыўка. А вышыўка гэта адзін з элементаў народнай культуры. Калі мы добра пазнаем сваю культуру і традыцыю, тады мы дакладна будзем ведаць, што мы ніколі не загінем у сучасным, поўным хаосу, грамадстве.

Ані НАЗАРУК

Настаўніца Аліна Якімюк паказае працы гімназістаў.

Аўто з планеты Макін

(Частка VIII)

Дзед Іван не здзівіўся ані крышкі, убачыўшы ў сваёй пуньцы дзяцей з Сонікам, праўда, рашуча паменшаным, але, усё ж, па якім адразу відна было, што аўтамабіль ён не наш, нават не заходні, а ёсьць у ім штосьці суперсучаснае. Можа, гэтая незвычайная гладкасць чыстага ка-пота, які, незалежна ад таго, што Сонік ганяўся з Міхасём і Юльціяй па пыльных дарогах, не страціў свайго бліску? Вядома, кожны чалавек, дарослы і інтэлігентны, не паверыць, што машина, тым больш аўто, можа гаварыць. Праўда, бываюць машыны, якія выказываюцца, але ж усё там у іх запісаныя як на магнітафоне; уклочыш, адкажа, але толькі тымі самымі словамі, што яму загадалі. А каб свободна паразмаўляць на розныя тэмамі? Самому задаць цікавае пытанне? Для гэтага патрэбны мозг, не такі, як маюць звычайнія машыны!

Звычайнае, нармальнае не здзіўляе нармальных, звычайных дарослых людзей. Іншае ліцаць дзівам, глупствам, выбрыкам натуры, мутацый або вынікам хворага ўяўлення. Таму дзеду Івану, калі пісаў і гаварыў пра Нязведанае, раілі ісці лячыць свой разум. Калі б ён быў дзіцём да гэтай пары, можа, гэта дарослых людзей не здзіўляла б; самі расказываюць сваім дзесяцям казкі, дзе поўна фантастыкі ды магії, але вядома ўсім дарослым, што таго няма ў рэальнім свеце. А калі б убачыў які такое дзіва ўласнымі вачымі, дык падумаў бы, што, вось, сам з глузду з'ехаў. Менавіта так. І каб ніхто гэтак пра яго не падумаў, дык

маўчыць. Няма гномікаў, сапраўднага Дзеда Мароза, зданяў і, вядома, іншапланецян... Не верылі ў перадаванне на адлегласць гуку ці вобразу (тэлефон, тэлебачанне), як цяпер у тэлепартацыю, тэлекінез і іншыя тэлечарарадзействы. А кожнае дзіця ведае, што калі ты далёка ад мамы, а яна пра цябе падумае, ты адразу ведаеш пра гэта. А калі пра штосьці марыць, дык яно здзейсніцца. І што реч можа быць іншай рэччу, калі мы гэтага хочам або назавем яе іначай...

— Табою, Сонік, апрача цікавасці, не кіраваў нікі іншы намер? — запытаўся дзед Іван. — Я, калі б трапіў да Вас, хацеў бы даведацца як найбольш карыснага, а пасля вярнуцца, і запрапанаваць нашым розным новыя рашэнні... Хаця, хто там гэта ведае, як гэта прынялі б людзі, калі б даведаліся, што гэта ўсё — ад іншых, больш развітых, тыму і небяспечных...

— Мы зусім не небяспечныя! Нікому не пагражаем і не хочам, каб нас баяліся. Мы добрыя.

— Людзі заўсёды бачылі небяспечку ў тых, хто вылучаўся. Ты чую пра Ісуса?

— Ісус з Назарэта, яўрэй па паходжанні. Мы з яго думкі ўзялі шмат у 2033 годзе вашай сучаснасці...

— Дык ведаеш, чым кончыўся яго зямны быт?..

— Ведаю, дык папраўдзе няма чагосяці такога як смерць матэрый...

Міхась ды Юльція цяжка ўздыхнулі. Па даху пунькі тупацеў лівені, паветра сустрасаў часты гром.

(працяг будзе)

Міра Лукша

У нашай школе

Гэты навучальны год пачаўся вельмі цікава. У нашай школе вучанца яшчэ і вучні з Кленік ды Курашава. Ад самага пачатку мы іх вельмі палюбілі і цяпер разам арганізуем шмат выездаў і гульняў.

29 верасня была ў нашай школе дыскатэка. Арганізаторам быў наш клас. Мы запрасілі вучняў нашай гімназіі. Усе гулялі вельмі добра і шкадавалі толькі, што так коратка!

На пачатку кастрычніка ў нас было вогнішча. Мы пяклі каўбаскі, а пасля бегалі па лесе і ігралі ў мяч.

Эвеліна ПЛІС,
I „a” кл. Гімназіі ў Чыжах

Падляшскія танцы ў выкананні дзяўчат з Рыбалау.

Фота Ганны КАНДРАЦЮК

Сінагога — сімвал арлянскай даўніны

Сінагога была пабудавана праўдападобна ў другой палове XVII стагоддзя. Яўрэйская бажніца некалькі разоў перабудоўвалася і разбудоўвалася. У XVII ст. аддзялілі жаночыя залы, гэтак званы „бабінец”, пачатковая драўляная, а ў палове XIX ст. мураваная. На фронце сінагогі надпіс на яўрэйскай мове: „Якой жа боязю напаўняе гэтае месца! Гэта ж ёсьць Дом Божы” (І Майс. 38, 17). Характэрныя два ліхтары стаялі перад галоўным уваходам. У 1928 годзе сінагогі згарэла, аднак хутка была адбудавана. У час II сусветнай вайны выкарыстоўвалі яе як шпіталь і магазін.

Ад 1983 г. пачаўся рамонт арлянскай сінагогі. Была яна ўнутры аздоблена металёва-ажурнымі ўпрыгожаннямі, а таксама малюнкамі на сценах. Прыдало гэта будынку величнасці. На жаль, прыгожы алтар і іншае абліччыўленне было знішчана ў час вайны.

Нас зацікаўіла сінагога, маўклівы сведка мінулага, апусцелы Дом Божы, у якім не ўслыўляеца Бог.

Аўтаркі на фоне арлянскай сінагогі.

Святыня доўга стаяла забытая людзьмі, але апошнім часам двор наўкол яе абклалі прыгожымі пліткамі, паставілі паркан, і адразу стала акуратнай і прыгажай.

А мы хацелі б, каб старажытная яўрэйская святыня стала такой, як была, расслаўляючы Орлю.

**Юстына ПЕТРУЧУК
і Агнешка ЗАНКЕВІЧ**

Гадзіннік — каб не спазняліся!

14 кастрычніка ў ПШ у Дубічах-Царкоўных святкавалі мы Дзень настаўніка. Мелі толькі адзін урок, а пасля школьнай ўрачыстасці працягвалася да 14 гадзінны.

Найперш выступілі наймалодшыя са сваёй сцэнкай. Выступілі таксама музычны гурт. Магда Рыбак, Аня Баравік і Бася Трафімюк уручылі настаўнікам кветкі і віншавалі іх са свя-

там, жадаючы ўсяго добра — шчасця, здароўя і поспеху ў працы.

На канец пані Мараўская і мatushka Ева Аўксесцюк уручылі спадарыні Ніне Добаш-Карпюк вялікі гадзіннік. Як сказала дырэктар, будзе ён вісেць у школьнім калідоры, каб ніхто ўжо больш не спазняўся на ўрокі!

Бася ТРАФІМЮК

Польска-беларуская крыжаванка № 46

Запоўніце клеткі беларускімі словамі. Адказы (з наклееным кантрольным талонам) на працягу трох тыдняў дашліце ў „Зорку”. Тут разыграем цікавы ўзнагароды.

	▼			Echo	▼	Rola	▼	Wers
			Szosa					Szereg
Jedzenie	Dramat			▼		▼		
Parowiec		Rzym	►					
►	Gama	▼						
Myszów								
►	Jak							
Gama								
►								

Адказ на крыжаванку № 42: Бор, выклік, клён, моц, ліст, яда, чар, Цыкл, клік, лёс, бінт, мяч, ода, рыцар.

Узнагароды, запісныя кніжкі, выйграць: **Каміль Сегень з Дубін, Пётр Савіцкі і Кацярына Казак з Бельска-Падляшскага, Ева Гіншт з Гайнавікі, Анна Раманюк** са Старога Беразова. Віншаем!

У тэатры на Дзяды

Як і трэба было спадзявацца, на Дзяды Беластоцкі драматычны тэатр імя А. Вянгеркі падрыхтаваў нешта спецыяльнае — крыху крывавае, крыху рэфлексійнае. А менавіта: спектакль „Злачынства і кара” паводле аднайменнага рамана Фёдара Дастаеўскага, прэм'ера якога адбылася 28 кастрычніка 2000 года.

Дарма было б чакаць, што на малой сцене тэатра за няпоўных паўтары гадзіны можна будзе ўбачыць цэлую кніжку Ф. Дастаеўскага. Адаптация рэдка калі не выклікае недасыту і найчасцей праігрывае пры канфрантацыі з арыгіналам.

Рэжысёр Тамаш Ман паставіў спраvu ясна. Мы, сказаў ён, сканцэнтраваліся на гісторыі Раскольніка і забойстве. Тут выступае значна менш герояў і сюжэтных адгалінаванняў, чым ёсьць у кніжцы. Тут не істотная гісторыя, а знакі. Свет шэры і бедны, лічыць Раскольнікаў, трэба яго змяніць. І ў гэтым спектаклі ён выступае як чалавек, які вядзе чалавецтва наперад. Мы супрацьстаўляемся фашызмам і камунізмам ідэалогіі маладога Раскольніка. Признанне яго да віны гэта признанне ў бяспілі, што ён памыліўся, забіваю-

чы чалавека, паколькі свет і так ад гэтага не змяніўся.

Цяжка сказаць, падкрэсліў малады рэжысёр, які гэта герой, мы ўесь час шукаем адказу на пытанні. Але так ці інакш, вобраз Раскольнікаў ў беластоцкім спектаклі з усіх вобразаў найбольш аўтэнтычны (іграе яго Пётр Пулторак). Менавіта так уяўляем сабе гэтага героя Ф. Дастаеўскага, калі бярэм у рукі кніжку. Вобраз шэры і адначасова каляровы — дзякуючы яго разумам, дыялогам. Іншыя вобразы — значна менш каляровыя ў гэтым сэнсе.

У спектаклі выступаюць: Юстына Гадлеўская (Анастасія), Гражына Юхневіч (Лізавета), Моніка Заборская (Соня), Славамір Паплаўскі (работнік), Анджэй Бя́-Заборскі (Парфірый).

Сцэнографія Магдалены Гадлеўскай вельмі аскетычная — ложак, стол, папу крэслаў, брудныя сцены. Усё — як у люстэрку.

Цешыць факт, што Беластоцкі драматычны тэатр імя А. Вянгеркі бярэцца за шэдэўры рускай літаратуры. Тым больш, што многае з тых часоў, як дзве кроплі вады, напамінае нам сённяшнія дні.

Ада ЧАЧУГА

З народных глыбіні

З некаторымі працамі гродзенскага краязнаўца Апанаса Цыхуна насы чытачы мелі ўжо нагоду пазнаёміцца. Да следчык мінулага свайго рэгіёна, народнай творчасці і літаратуры пісаў нам раней пра славутага беларускага філолага Яўфіма Карскага — ураджэнца Лашы Гродзенскага раёна, вёскі, якая суседнічае з ягонай роднай Кунцаўшчынай. Два гады таму друкавалі мы цыкл успамінаў „Пройдзеняя шляхі-пуцявіны”, прысвечаныя гісторыі роду Цыхуноў і іх роднай мясціне, жыццю заходнебеларускай вёскі ў міжваенны і ваенны час. А нядаўна ў Гродне выйшаў зборнік*, у якім аўтар змясціў сабраныя ім беларускія народныя песні, прыказкі, прымоўкі і байкі Гродзенскага раёна.

Кніжку складаюць трои разделы. У першым даюцца прыклады вуснапазычнай творчасці, запісаныя збіральнікам ад Хрысціны Зянкевіч (у прыватнасці цешчы даследчыка), у другім — беларускія народныя песні, пачутыя ад аднавяскіца Міхаіла Соламава. Трэцій раздел — гэта „Нататкі з ваколіцаў Горадні” з занатаванымі на згаданай тэрыторыі песнямі, калыханкамі, прыпевкамі і дзіцячымі прыгаворкамі.

Шкада, што да тэкстаў народных песень збіральнік не запісаў музыку. У 1950-1970 гады, калі збіраўся гэты матэрыял, не было тэхнічных умоў для запісу (магнітафоны былі яшчэ рэдкасцю). На гэтым недахоп звярнуў увагу кампазітар Аляксандар Шыдлоўскі, які ў прадмове напісаў, што „хача да тэкстаў адсутнічаюць мелодыі, тым не менш яны з'яўляюць вялікую каштоўнасць для мовазнаўцаў, гісторыкаў, кампазітараў, настаўнікаў і інш.”. На думку старшага выкладчыка Кафедры беларускай літаратуры Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта Руслана Казлоўскага, кніга — „гэта тая крэйнічка спрадвечнай мудрасці беларускага слова, якая дасць магчымасць пазнаёміцца з творамі вуснай народнай творчасці не толькі людзям творчых професій (студэнтам, настаўнікам, навукоўцам — філолагам, культуролагам і інш.), але і самаму шырокаму колу чытачоў”.

Віталій ЛУБА

*Песні з народных глыбіні (беларускія народныя песні Горадзенскага раёна). Сабрана Апанасам Цыхуном, заслужаным настаўнікам Беларусі, Горадня 2000, сс. 108.

Паэтычнае трохгалоссе

25 кастрычніка г.г. у Бельскому-Падляшскім адбыўся дэкламатарскі конкурс „Паэтычнае трохгалоссе”. Арганізаторам мерапрыемства быў Бельскі дом культуры, які разам з „Нівой”, Саюзам украінцаў Падляшша, прыватным музэем са Студзіводаў і фірмай „Ортдрук” прыдбала дыпломы і ўзнагароды.

У конкурсе ўдзельнічала 65 дзяцей ва узросце ад 7 да 15 гадоў. Былі гэта вучні падставовых школ і гімназій Бельска-Падляшскага. Традыцыйна найболш дэкламатараў было з бельскай „тройкі” — ажно 31 асоба. Многа было вучняў са школы н-р 4.

Дэкламатары выступалі з інтэрпрэтацыяй двух паэтычных твораў. Адзін з іх меў быць на польскай мове, а другі да выбару: на беларускай, украінскай, рускай або на падляшскіх дыялектах. Была таксама магчымасць выканань верш перакладзены на польскую мову.

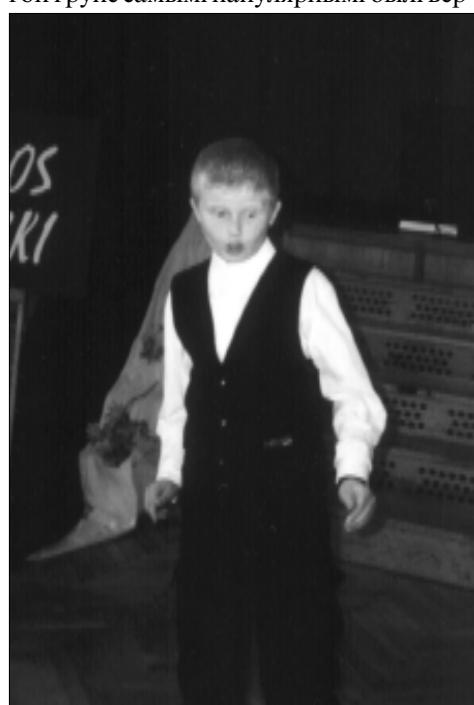
Дзеці выступалі ў дзвюх групах: малодшай — ад 7 да 12 гадоў, і старэйшай — да 15 гадоў. Як у адной, так і ў другой групе самымі папулярнымі былі вер-

на іх увагі. Дзеці, якія пачалі навуку ў падставовой школе два месяцы таму, дэкламавалі лепш, чым іх старэйшыя сябры. Пасля такога кароткага часу вучобы гаварылі яны па-беларуску ці па-украінску лепш, чым тыя, якія вучыліся гэтых моў некалькі гадоў.

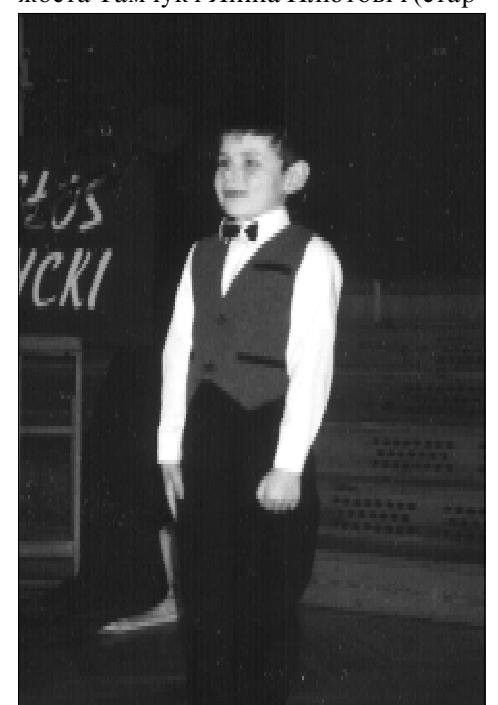
Прыкладам гэтаму з'яўляецца Мацвея Магрука, першакласнік з бельскай „тройкі”, які пад кіраўніцтвам настаўніцы Анэты Сільванаў вучыўся вершай 1,5 месяца. Хлопчык прадставіў вершы „Родныя словаў” Л. Пранчака і „Кніга” В. Фабэра. На жаль, хлопчык не атрымаў галоўнай ўзнагароды. Прозвішча астматыя аўтара „выляцела” яму з галавы і Мацвеі сказаў другі верш з маўлем спазненнем, за што атрымаў гучныя аплодысменты.

Мэтай конкурсу была інтэграцыя ўсіх нацыянальнасцей горада, пашырэнне культуры і мовы нацыянальных меншасцей сярод маладога пакалення бяльшчан і падляшскага рэгіёна.

Камісія ў складзе: Зофія Сачко, Альжбета Тамчук і Яніна Плютовіч (стар-

Міхал Несцярюк.

Макеў Магрук.

шы на беларускай мове. Найчасцей чыталіся творы К. Крапівы, В. Шведа, В. Жуковіча, В. Хатомскай, М. Канапніцкай, Я. Бжэхвы, Ю. Тувіма. Разам са старэйшымі дэкламатарамі паявіліся творы Яна Чыквіна — арыгінальныя, на беларускай мове, як і пераклады на польскую мову. Многа дзяўчат (бо яны складалі большасць удзельнікаў) дэкламавала вершы В. Шымборскай, паявіліся новатворы Б. Лесьмяна і Т. Бароўскага.

Найлепшымі аказаліся наймалодшыя удзельнікі конкурсу. Першакласнікі з такім перакананнем чыталі вершы, што немагчымым было не звярнуць

Паўліна ШАФРАН

Фота аўтара

Чацвер з казакамі

У апошні кастрычніцкі чацвер на Кафедры беларускай культуры Універсітэта ў Беластоку ў рамках цыклічных „Беларускіх чацвяртагоў” з дакладам „Асоба Багдана Хмельніцкага на Беларусі” выступіў Генадзь Сагановіч з Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта.

Да казацкіх атрадаў, якія знаходзіліся на беларускай тэрыторыі ў I палове XVII стагоддзя, далучаліся людзі вольнага стану. Казацкія харугвы хадзілі нават пад Магілёў і Оршу. Ад іх найбольш цярпелі мяшчане, шляхта, а нават сяляне. Атрады г.зв. гультаёў, як называлі казакаў, учынялі забойствы, грабяжы і гвалт на беларускім народзе. Супраць іх выступалі шляхецкія атрады, напрыклад, Валовіча і Мірскага, войска Вялікага княства Літоўскага, якое ў пераважнай боль-

шасці складалі беларусы. Толькі пасля 1664 года атрады казацкіх грабежнікаў былі разбіты.

Дакладчык патлумачыў таксама, што казацкая тэма пачала яго асабліва хваляваць пасля выступлення на канферэнцыі ў Чарнігаве, калі ўкраінскія калегі сказаў яму: „Як ты можаш такое гаварыць? Мы ж вас у XVII стагоддзі вызвалілі!”

У адрозненне ад Украіны, дзе казацтва было народжана спецыфічнымі ўмовамі — вольным бязлюдным стэпам і пастаяннай небяспекай, Беларусь як край здаўна населена сталым жыхарствам з густой сеткай гарадоў і мястэчак, не мела ўласнай казацкай арганізацыі. Казацтва было вельмі кароткім эпізодам у гісторыі Беларусі.

Юрка Буйнюк

У манастырах Расії

(працяг;
пачатак у папярэднім нумары)
Аб бацюшку Серафіме
і Дзівеяўскім жаночым манастыры

У Дзівеяве дабіраліся мы праз Арзамас і на месца прыбылі ранішай. Ужо здалёк відаць было прыгожыя пазалочаныя купалы цэрквай. Паломнікаў, якія былі тут раней, здзівілі вялікія змены ў манастыры. Відаць было, што цэрквы адноўлены нядайуна. Тэрыторыя вакол іх прыбраная, у многіх месцах растуць кветкі, а усё агароджана высокімі плотамі.

Свята-Троіцка-Серафіма-Дзівеяўскі жаночы манастыр узнік ад спалучэння дзвюх жаночых абшчын: заснаванай у 1788 годзе матушкай Аляксандрай Казанскай жаночай абіцелі і заснаванай айцом Серафімам (1759-1833) у 1827 годзе Мельнічнай дзвівічай абшчыны Божай Маці. Пасля рэвалюцыі пачалося яго нішчэнне і поўнае закрыццё ў 1927 годзе. Толькі ў 1989 годзе вярнулі яго манахіням. Пасля 62-гадовага адміністравання камуністычнымі ўладамі ўчынена было вельмі многа знішчэння. Амаль 800 сясцёр вымушаны былі пакінуць абіцелль, пасля чаго пачалі разбуроць манаstryрскую будынкі, а ў тыя, якія засталіся, перасяляць свецкія ўстановы. Яшчэ і да гэтай пары ў многіх манастырскіх будынках жывуць свецкія людзі.

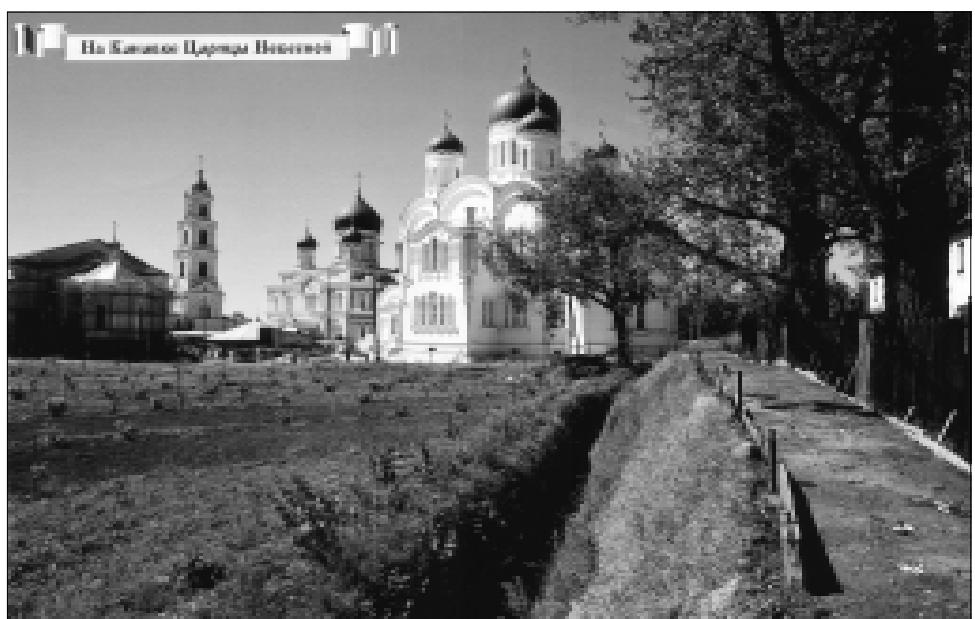
Першай царквой, у якую мы ўваішлі, быў Свята-Троіцкі сабор, у якім прыкладаліся мы да мошчай працадобнага айца Серафіма. На наступны дзень мелі мы нагоду дакранацца да яго віраткі і прадметаў, якімі ён карыстаўся. Многія заўважылі, што ад астанак і віраткі разыходзіцца прыемны пах. Угоднік Божы вядомы як аскет, які маліўся ў затворы, які праставаў з малітвай на камені тысячу дзён

і начаў. Некалькі разоў з'яўлялася яму Божая Маці, дапамагаючы ў хваробах і даючы яму настаўленні для душпастырской службы. Многа дапамагаў бацюшку Серафім праваслаўным вернікам, якія прыязжалі да яго за парамі нават з вельмі адлеглых мясцовасцей. Многія хворыя вярталіся вылечанымі. Мы таксама шмат чулі аб бацюшку Серафіме, але нашы веды цікавымі расказамі папоўніла кандыдатка ў паслушніцы Глафіра, якая ў пачатку гэтага года прыехала сюды з Беласточчыны.

Тут і Афон, і Іерусалім, і Кіеў!

У Дзівеяўскі манастыр пілігримы прыязджаюць прыкланіца да мошчай працадобнага айца Серафіма. Пасля паломнікі пабываюць на Святой Канаўцы, каб узяць дамоў святую зямлю. У Дзівеяве былі мы толькі некалькі дзён. За гэты час двойчы, разам з манахінімі і іншымі паломнікамі, прымаляў ўздел на хрэсным ходзе па Канаўцы. У час шэсця ўсе вернікі з Багародзічай малітвай абыходзілі тэрыторыю, вызначаную для жаночага манастыра самой Дзевай Марыяй. Бацюшку Серафім заявіў пры жыцці: „Хто Канаўку гэту з малітвай пройдзе, ды паўтары сотні Багародзіц прачытае, таму ўсё тут: і Афон, і Іерусалім, і Кіеў!”

Святую Канаўку пачалі будаваць манахіні ў 1829 годзе, паводле ўказання ў працадобнага айца Серафіма. Бацюшку сама Багародзіца заявіла, у час з'яўлення, як трэба збудаваць жаночы манастыр і агарадзіць яго Канаўкай, каб у час надыходу антыхрыста не мог ён увайсці на выдзеленую абіцельскую тэрыторыю. Паводле ўказання айца Серафіма трэба было выкапаць роў 2,15 метра шырыні, 2,15 метра глыбіні і зрабіць збоку насып. Такую Канаўку пачаў выконваць сам працадобны, паз-

Канаўка Прастягай Багародзіцы з відам на манастыр.

ней капалі сёстры, але, спяшаючыся, не заўсёды захоўвалі працаведаную велічыню. Зараз сёстры раскопваюць зямлю і на месцы, дзе раней быў роў, адбудоўваюць Канаўку.

Калі мы вырашылі выкупашца ў крыніцы працадобнага Серафіма, ведалі, што там вельмі халодная крынічная вада (4-5°C), што пасля купання вернікі не выціраюцца, а толькі апранаюцца і чакаюць пакуль высахнуть. Аднак усе нашы паломнікі прынялі ўнутраную пастанову, што будуть поўнасцю акунацца ў вадзе патры разы. Амаль усім удалося рэалізаваць свае намеры, а, набраўшы крынічную ваду ў бутэлькі і назбіраўшы каменьчыкі побач купальні, вярнуліся мы ў манастыр. Пасля пілігрымізаціі краініцы першаначальніцы, матушки Аляксандры, бралі зямлю са Святой Канаўкі і з месца, дзе знаходзіліся астанкі матушак Аляксандры, Марфы і Алены. У Дзівеяве вялася падрыхтоўка да праслаўлення загаданых матушак як святых. А цяпер, пасля нядайнага праслаўлення цара Мікалая II і яго сям'і, у Дзівеяўскім ма-

настыры моляцца перад іх іконамі і ўспамінаюць цудоўныя аздараўленні і дапамогу пасля малітваў да новага святога. Спісаныя расказы аб дапамозе святога мучаніка цара выдаваны ўжо ў некалькіх кніжках. Другую юродзіцу таксама праваслаўная выданні, у якіх абвяргаюцца ранейшыя фальшивыя інфармацыі пра цара і яго сям'ю.

Дбайнасць пра паломнікаў

На кожным кроку ў Дзівеяве відаць было працуючых матушак і памагаючых ім паломнікаў. Вельмі здзівіла нас, што кожны дзень рыхтуюць у манастыры харчаванне для амаль тысячы асоб і старающа не купляць прадуктаў у магазінах, а толькі выкарыстоўваюць запасы сабраныя са сваіх палёў. У гэтым годзе ў некаторых месцах цяжка было капаць бульбу машынамі, то матушки ездзілі на поле з рыдлём. Усім паломнікам манашкі даюць дармовыя начлег і харчаванне, а наведальнікі пакідаюць ім дабравольныя ахвяраванні.

(заканчэнне будзе)

Аляксей МАРОЗ

Цэрквы Сакольшчыны ў XIX ст.

На падставе архіўных матэрыялаў, якія захоўваюцца ў фондах Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі ў Гродне, заўсёды ёсьць магчымасць папоўніць нашы веды пра мінушчыну роднага краю. Часам ганяючыся за глабальнасцю пры даследаванні тых альбо іншых гістарычных з'яў і працэсаў, навукоўцы ахвяруюць дробнымі на першы погляд фактамі. Праўда, зыходзячы з пункту гледжання рэгіональной гісторыі, дадзены „дробны” факт набывае багаты сэнс і мае вялікае значэнне. Пропануем чытачам некаторыя з падобных фактаў, якія паходзяць з Гродзенскага архіва з фондаў № 97 — „Гродзенская губернская царкоўна-будаўнічая прысутнасць” і № 847 — „Беластоцкі павятовы часовы камітэт па ўладкаванні праваслаўных цэрквей” і № 852 — „Сакольскі павятовы часовы камітэт па ўладкаванні праваслаўных цэрквей”.

1. Васількаў

19 снежня 1867 г. у Васількаўзе згарэла Петра-Паўлаўская праваслаўная царква. Прычына пажару — неахайнісці служачых і забруджанасці коміна пад алтаром. Улады горада і Сакольскага павета звярнуліся да Гродзенскага губернатара з просьбай дапамагчы вырашыць праблему. Праўда, даволі арыгінальным чынам. 2 сакавіка 1868 года Сакольскі павятовы іспраўнік (вышэйшы паліцэйскі чыноўнік) пропанаваў часова перадаць пра-

васлаўным будынак зачыненага Васількаўскага рымска-каталіцкага касцёла. Дарэчы, згарэлая Петра-Паўлаўская царква была пабудавана даволі нядайна, у 1853 г., пераважна на сродкі Міністэрства дзяржарных маёмесцей Расійскай імперыі.

За справу перакшталтавання катализцага касцёла ў праваслаўную царкву ўзяўся дойлід-цясяляр Андрэй Латыш. Гэты чалавек паходзіў з сялян вёскі Галынка Гродзенскага павета (сёння гэта населены пункт на мяжы Беларусі і Польшчы, на паўночны захад ад Гродна, бліжэй да мястэчка Сапоцкіна). На Сакольшчыне ён ужо быў вядомы з 1865 г. як галоўны будаўнік мураванай званіцы пры Петра-Паўлаўской царкве ў Васількаўзе і мураванай прыпісной царкви ва ўрочышчы Святая Вада. Андрэй Латыш абавязаўся ўласным коштам і ўласнымі намаганнямі зрабіць часовы іканастас з аcaleльных пасля пажару абрэзоў, паставіць над зліквідаваным касцёлам праваслаўную крыжы. І, увогуле, яшчэ ў канцы снежня 1867 г. ён абяцаў за зіму падрыхтаваць васількаўскі рымска-каталіцкі касцёл да асвячэння яго ў праваслаўную царкву.

Да восені 1873 г. праваслаўны храм у Васількаўзе мясціўся ў пераабсталяваным каталіцкім касцёле. 30 кастрычніка гэтага ж года чыноўнікі з Гродна правялі агляд адноўленай мураванай Петра-Паўлаўской царквы з каменай

званіцай. Было адзначана, што ўсе працы выкананы дакладна, надзейна і чыста. Складзенае ў той дзень інвентарнае апісанне новадбудаванай царквы дазваляе нам часткова ѿявіць яе вонкавы ўнутраны выгляд (падаецца на мове арыгінала).

„Інвентарная описание от 30 октября 1873 г. каменной православной церкви в г. Василькове.

Церковь построена из кирпича, имеет длину 8,66 сажень, ширину 5,75 сажень и высоту от земли до креста 10 сажень. Имеет 5 куполов, из которых средний деревянный открытый и 4 по углам глухие каменные. Внутри церковь разделена на 3 части: в первой — притвор, помещение для лестницы и ризница; вторая — собственно церковь, и третья — служит алтарём. Над потолком передней части устроены хоры, на которые ведёт деревянная лест-

ница, средняя часть покрыта деревянным сводом с открытым куполом и алтарь покрыт кирпичным сводом. Крыша над церковью покрыта листовым железом и окрашена масляною краской. Пол деревянный красен. Окон больших двойных 3 с глухими одинокими переплётами, меньших в алтаре — 4, на хорах и лестнице 2 с глухими переплётами. Двери створчатых с фрамугами 4. На купалах находятся 5 чугунных крестов. При трёх входных дверях устроены крылечки кирпичные. Вся церковь отштукатурена и отбелена. Каменная колокольня длиною 2,4 сажени, шириной 4,36 саженей и высотою до креста 10,3 саженей. Колокольня имеет 4 яруса. На колокольне устроены 3 малых деревянных главки. На колокольне 3 железных креста”.

(працяг будзе)

Генадзь СЕМЯНЧУК

Гімназія імя Тамары Саланевіч

27 кастрычніка г.г. на прыхадскім могільніку ў Міхалове адбылося асвячэнне помніка на магіле Тамары Саланевіч — наемніцы дырэктара Беластоцкага тэлецэнтра па праграмных спраўах, вядомай тэлерэпартажысткі, аўтаркі дакументальных фільмаў аб жыцці беларусаў Беласточчыны. У гэты ж дзень у Нараўцы адбылося таксама ўрачыстасць прысвяення яе імі мясцовай Публічнай гімназіі. З прапановай устанавлення ў такі способ памяці заўчасна памерлай ураджэнкі Нараўкі выступіў дырэктар Беластоцкага тэлебачання

Кыштапф Юзвяк. Падтрымалі яго педагогічна рада Гімназіі і Рада гміны, якія прынялі адпаведную пастанову.

Ва ўрачыстасці ўдзельнічаў мітраполіт Варшаўскі і ѿсце Польшчы Сава, які адзначыў ролю патронкі гімназіі і кіраўніцтва Польскага тэлебачання ў прэзентаванні праваслаўя ў сродках масавай інфармацыі. Першайерарх узнагародзіў дырэктара I Праграмы Польскага ТБ Славаміра Зялінскага і дырэктора Беластоцкага ТБ Кыштапфа Юзвяка ордэнамі св. Марыі Магдаліны.

(вл)

Дзе д'ябал кажа дабранач

Яраслаў Якаўлюк з Літвінавіч.

Аўтарак 11 кастрычніка быў халодны і ветраны. Аднак з Янкам Кубіцкім збіраемся на машыне ў дарогу. Напрамак — Зубачы і Баброўка. На чыгуначным пераездзе ў Чаромсе Янка дапамагае „рускай” запусціць аўтамабіль („заглух” раптоўна на скрыжаванні дарог). Незнаёмка, ад'яджаючы, кідае вясёлую ўсмешку.

— Ты хоць пазнаеш яе пры сустрэчы? — жартую.

— Навошта яна мне... Памог у бядзе, каб не падумала, што палякі — бяздушныя.

Перасякаем дарогу Кляшчэлі — Поляўцы.

— Глянь у левы бок. Мая ідэя, — кажа радны Кубіцкі. — Насычальня за даўгі ў падатку гміне збудавала.

Паглядаю на новы прыпынак ПКС. Шыкарны. А ў гары на блакітным фоне назва мясцовасці: Беразышчы.

— Мая работа. Сам дошку зрабіў, — тлумачыць калега. — Засталося пачакальню памаляваць. Прыйгажэй будзе.

Шпарым па асфальтавай дарозе ў цяні прыдарожных таполяў.

— Колькі ж часу мінула, як я сюдою ехаў? — прыгадваю. — Пэўна больш за дваццаць будзе?

У маёй памяці ажывае вобраз мінлага: пясчаная калдобістая дарога, пе-рамотаная асеннімі балотністымі лужамі. Бездарожжа! Сам д'ябал карак зламаў бы. А зараз толькі аўтамабіль шмыграюць...

Перад намі зарысаваўся купал царквы. У Зубачах за царквой паварочваем напраў.

— Гэта ж не ў Баброўку?

— Ведаю, — усміхаетца Кубіцкі. — Нешта цікаве пакажу табе!

Спіняемся на мосціку з прыгожа памаляванымі балясамі.

— Рака Пульва. Тут канчаецца тэрыторыя нашай гміны, — паясняе мой экспурсавод. — Далей ужо тэрыторыя Нурца-Станцыі.

Разглядаюся па наваколлі. Бязмежная прастора, пашы і сенажаці. Далей апусцелае поле і шырокая паласа кустоў, за якімі знаходзіща... Беларусь.

Падаемся ўперад. На калдобістай гравейцы трасе, быццам у ліхаманцы. Гэта дарога ў Янцэвічы. Адтуль у Клюкавічы дабіраемся палявымі дарогамі. У цэнтры вёскі знаёмы мне з базараў гандляр раскладаўся з таварам: вондратка, абутак, галантарэя,

ручныя гадзіннікі і шмат іншай драбязы, якую прывозяць чужаземцы.

— Аплачваеща вам у такую глуш запускацца? — пытаю.

— Нешта прадам. Як не тут, дык у іншай вёсцы. Не кожны ў горад паехаць можа. А тавар усялякі маю. Ёсьць з чаго выбраць, — канстатуе суразмоўца.

З Клюкавіч у Літвінавічы каля 2,5 км. Спіняемся ля агароджы напалову разбуранай драўлянай хаткі з запалым саламяным дахам. Кіруемся ў бок руін будоўлі, якая знаходзіцца непадалёк, на пляцоўцы.

— Тут быў пансki маёнтак, — кажа Кубіцкі. — Глянь, як калісі будавалі...

Будоўля сапраўды дасканалая. Вялікія точаныя камяні, па-майстэрску ўложенныя, складалі трывалы мур, які гарматай цяжка разбурыць.

На суседнім панадворку селянін, які косіць пустазелле, пачаў спаглядаць у наш бок. Пераскочыўшы старэнкі плот, падаюся ў яго напрамку. Але мой суразмоўца не ведае нічога пра даўнейшага ўладальніка маёmacі.

— Мне хоць і пад семдзесят, але не памятаю пана Гутаўскага, — кажа Яраслаў Якаўлюк.

Пераводжу размову на сучаснае жыццё.

— Скажыце, якая ў вас гаспадарка?

— У мяне зараз каля чатыраццаці гектараў, у гэтым ліку каля чатырох сенажаці і пашы. Даўней трymаў дзе-вяць дойных кароў і пяць ялаўніку. Зараз, калі перавеў гаспадарку на сына, Пятра, дык чатыры дойныя каровы пакінулі ды адзінаццаць свінак. Не аплачваеща жывёлагадоўляй займацца. Сямітыцкі малочны кааператарў па 40 грошаў за літр малака плаціць...

— А што трymаеце ў гэтых каменных руінах? — цікавіцца Янка Кубіцкі.

— Даўней уласнік маёнтка жывёлу трymaў у гэтай аборы, — адказвае Якаўлюк. — Пасля і я крыху трymaў. Калі дах заваліўся, дык пустуе...

Спаглядаю на гадзіннік. Амаль палова адзінаццатай. А нам пад адбяд трэба вярнуцца дамоў, а па дарозе і ў Баброўку заехаць.

У Талятычах заядждаем пад царкву. Тут прыхаджане будуюць новую плябанію. А вёскі пад такой назвай няма, растлумачыў Пятрусь Мішчук з Літвінавіч. Ёсьць толькі вёска Анусін, у якой пражывае пад дзесяццю гаспадароў.

Праядждаем праз Вілінава. Вялікая і чыстая вёска. Сядзібы дагледжаныя

(відаць гаспадарскую руку!). І тут сустракаем „рускіх”, якія прапануюць свой тавар.

— Адкуль будзеце? — цікаўлюся.

— З Літвы. Пан, купіце куртку, на вас падыходзіць, — кажа гандлярка.

— За 110 зл. аддам...

А калі я адмовіўся, дык пачала іншы тавар хваліць.

— Вазьміце тады машынку для абарання бульбы. Нядорага цаню. За 150 зл. прадам...

І тут, як і ў Клюкавічах, збіраеца купка жанчын. Разглядаюць тавар. Ці нешта купляюць? Не скажу, бо ад'яджаю на Такары.

Вёска, як і Баброўка, абапіраеца аб беларускую дзяржайную мяжу. Краявід аднолькавы: разлеглыя палі, пашы і шырокая паласа кустоў „васьмісіткі”. Адно толькі ў Такарах адменае прыкмету: асфальтаваную вуліцу (дагэтуль праезджали мы выключна брукаванымі ды гравейнымі дарогамі). Увагу прыцягвае драўляны старадаўні касцёл, у якім Янка Кубіцкі браў шлюб.

— А эта маёmacь нашага калегі Анджея, — гаворыць сябра, які спыніўся побач агароджы невялічкага доміка. — Летам прыезджае ён сюды з Гайнавікі з жонкай. Адпачываюць. А хатку купіў пад пушчай. Сюды перавёз.

— Вось куды гараджане едуць адпачываць, — думаю сабе. — У такую глухамань, дзе д'ябал кажа дабранач!

З Такароў кіруемся праз Вычулкі ў Баброўку. Там доўга не затрымоўваемся. Бабуля, якая мела расказаць пра бежанства, заяўляла: „Не памятаю ўсяго толкам. Ды каму такі ўспамін спатрэбіца?..”

Расчараваны бабулінай адмовай, пакідаю панадворак...

Праз Зубачы ўжо не едзем. Вёска застаецца збоку. „Малюхам” трапечамся па польных калдобістых дарогах.

— Намнога бліжэй будзе, — тлумачыць шафёр. — Гміна павінна дарогу для Баброўнік пабудаваць.

Выезджаем на асфальтавую, якою ехалі ў Зубачы. Адтуль, як рукою падаць у Чаромху. Вяртаемся пасля дзвянаццатай.

— А ты не саромся, — кажа на развітанні Янка Кубіцкі. — Калі спатрэбіца, падвяzu. Мы яшчэ не ўсё пабачылі ў гэтым наваколлі.

Уладзімір Сідарук
Фота аўтара

Па могільніках начавалі

Успаміны Аляксандра ЕКАТАРЫНЧУКА — жыхара Бельска-Падляшскага, народжанага ў 1922 годзе ў Старым Сяле.

Пад канец зімы 1942 года немцы ўзялі мяне на прымусовыя работы. Завезлі ў Сядліска каля Элка ва Усходній Пруссі, у цагельню. Уласнікам яе быў немец Гельгер, майстрам працаўаў у яго Ян Залеўскі, які кіраваў 70 рабочымі.

Работа цяжкая была. Выпускалі мы чырвоную цэглу, чарапіцу, дрэнажныя трубкі. Кожны дзень нарыхтоўвалі мы 25 тысяч сырых прадуктаў для выпальвання ў печах. Усю нашу прадукцыю забірала войска. Працаўалі мы так з сакавіка да лістапада. У пециарых надумаліся мы ўцякаць дамоў. Усю дарогу хаваліся, начавалі на дварэ, найчасцей на могільніках. Дайшлі шчасліва дадому, але месяц пазней немцы злавілі нас. Данёс солтыс.

Прыехалі жандары і забралі нас у Бельск у штрафлагер. Паклалі мяне

там жыватом на табурэтку, апусцілі штаны і ўрэзалі гумавай дубінкай па задніцы. Чатырох мяне трымалі за рукі і ногі. Пасля зноў нас завезлі ў ту ж цагельню. Спалі мы ў бараках, якія нанач зачынялі, бо рабочыя часта ўцякалі ад сюль. У немцаў быў я да 21 студзеня 1945 года — тады прыйшлі саветы.

Рускія адрэзу прызвалі нас у Чырвоную Армію. Яны не разбіralіся хто пра-васлаўны, а хто католік. Помню жудаснае здарэнне, калі п'яны капітан без прычыны застрэліў пісталетам маіх калег: Сцяпана з Беларусі і Бандарука.

Даставілі нас у Арнэту на зборны пункт. Былі там тысячы навабранцаў. Калі апранулі нас у ваенную форму, то адзін аднаго не пазнаваў. Сталі мы наступаць на Кёнігсберг. За кілометр дарагі змагаліся мы цэлы дзень. Горад занялі ноччу, днём успыхнулі вулічныя баі. З 10 на 11 красавіка 1945 года я атрымаў раненне ў ягадзіцу. Адаслалі мяне ў шпіталь у Інстэрбург (цяпер гэты горад называецца Чарняхўск). Лячыўся я там месяц. 7 мая 1945 г., акурат пад

канец вайны, адаслалі мяне ў Бабруйск для далейшага адбывання ваеннай службы. Там зрабілі мяне майстрам на будове баракаў. Аднойчы прыехала з Брэста лекарка ў званні лейтэнанта, якой патрэбных было 20 салдат. Неяк мне ўдалося ўпраесцца ў яе атрад.

У Брэсце было нават добра. Адзін капітан назначыў мяне сваім сувязным. Мы пасябравалі і ён хацеў мяне пусціць у водпуск у Польшчу. Тройчы даваў мне пропуск, але са станцыі адсыпалі мяне назад. Урэшце сказаў: „Ещё раз придёшь, то тебя і твоего команіра посадім!”. Капітан на гэта сказаў: „Ну, эти чарці сделаюць это” і паслаў мяне ў водпуск на цэлы месяц да сваёй маці, 100 км за Москву. Два разы ездзіў я туды адзін, трэці раз з капітанам. Там былі тэкстыльныя фабрыкі і купіў аж 400 пар панчох. Уесь заробак прагулялі мы з капітанам. Весела было.

У Польшчу мяне адпусцілі ў 1946 годзе. На Каляды быў я ўжо ў Беластоку.

Запісаў Міхал Мінцэвіч
Фота аўтара

Некалькі слоў пра культуру

Кожная культура цесна звязана з традыцыйай, спадчынай, гісторыяй. Калісьці, калі людзі жылі бедна, дык і культура была чиста беларускай і царыла нейкая спагада адзін да аднаго. Калі нейкае гора некага спасцігla, тады людзі стараліся дапамагаць сабе ўзаемна. Усюды чуваць было родную мову, наспевы, казкі, легенды, перажыванні; шкада, што мала хто іх запісваў. Яшчэ да вайны нашы патрыёты арганізавалі беларускія гурткі, у якія народ ахвотна ўступаў. Паліцыя не шкадавала сваіх дубінак на тых людзей, якія з беларускім сцягам і пашанай да роднага краю ішлі наперад. Туры былі набіты змагарамі за нашу лепшую будучыню; пасля, у 1934 годзе, нацыянальныя палякі адкрылі канцлагер у Картуз-Бярозе. Нашы людзі былі слаба адукаваныя, бо школы перад імі былі шчыльна закрыты. Аднак нашым людзям волі, свабоды нікто не быў у сілах адобраць. І яны дзейнічалі. Таксама і талентаў нікто не быў у змозе нам адобраць.

Як прадухіліць яе падзенне?

Мікалай ПАНФІЛЮК

Няма паратунку ад зладзеяў

Жыхары вёскі Кузава перажываюць кашмар. Пачалі ў іх красці веласіпеды. З-пад акна, у белы дзень. І не абы-якія, новенькія, горныя. Вось што мне расказаў аднавясковец Толік Б.

— Нядайна мой сябра Алік Я. прывёў новенькі горны ровар, які знайшоў за царквой, на дарозе. Папрасіў ён, каб мая жонка, якая працуе прадаўшчыцай, сказала ў краме людзям пра знойдзены веласіпед. Стаяў гэты ровар у дзень калі хаты, нанач хаваў я яго пад замок. Калі праз некалькі дзён нікто не адклікнуўся, дык я паведаміў у паліцыю.

На другі дзень прыехалі з Гайнаўкі паліцыянты і забралі ровар. Аказался, што знайшоўся ўладальнік, які раней паведаміў паліцыю пра кражу.

— Тры дні пазней такі ж веласіпед укралі з-пад хаты дачцэ майго дваю-

раднага брата. Затым і май дачцэ з таго ж месца ўкралі. Другі ровар купіў, — працягвае суразмоўца. — Пяцьсот злотых выкінуў, бо дачцэ трэба кожны дзень даязджаць у школу... Каб такі нягоднік папаўся мене, дык руکі паабсякаў бы яму па локці.

Пра зладзеяў веласіпедаў у Кузаве і Чаромсе гавораць многія ў наваколі. Жонцы Мікалая С. укралі веласіпед на стаянцы побач перонаў. Кажуць, замок парэзалі. Паехаў мужык на паліцию. Ахойнікі правапарадку саставілі пратакол і на гэтым скончылася. Веласіпед не знайшоўся.

Колькі яшчэ веласіпедаў з нашых панадворкаў працівадзе, цяжка сказаць. Факт застаецца фактам — на зладзеяў няма паратунку.

(ус)

У адной вёсцы яшчэ бульба стаіць на полі, а грэчка някошаная высыпалася, хаця ў хате трои мужчыны. Яны за гарэлкай не маюць часу выйсці ў поле. Дык нашто працаваць, калі пятага чысла кожнага месяца пісьманосец прынясе ім гроши! У гэтай вёсцы жывуць троі гаспадары, якія не сеюць, не аруць, а зямля ляжыць у іх аблогам. Напэўна пойдуть яны ў банк за крэдытам для пачэрпейшых ад засухі.

Дзядзька ЗАХАР

Каму памагаць?

Падляшскі ваявода кажа, каб пацярпейшыя ад засухі і марозу сяляне падаўвалі ў банк заявы на пазыку ў сувязі са стратамі ўраджаю.

На маю думку трэба памагаць, але каму? Я са свайго боку бачу, што дапамога пападае ў руکі не пацярпейшым, а лодарам ды п'яніцам. Ці ў гэтай справе няма ніякай камісіі? Ваявода не бачыць каму даюць, а суседзі бачаць.

Варта прышчапіць сабаку

Дзесяць ачагаў шаленства ў дзікіх звяроў пацвердзілі сёлета ў Гайнаўскім павеце. Гэта два разы больш чым сці ў мінулым годзе. Заражаных шаленствам было 7 лісаў, 2 яноты і 1 калан (лятучая мыш). Тры ачагі гэтай хваробы пацвердзілі ў Белавежскай гміне, па два ў Чыжоўскай, Нарваўской і Нараўчанскаі ды адзін у Дубіцкай гмінах.

У мінулым годзе ветэрынары прышчапілі 5 495 сабак і катоў. У гэтым годзе — 694 сабакі і 27 катоў, але акцыя масавай прышчэпкі праводзіцца цяпер у лістападзе.

Варта ведаць, што да прышчэпкі кваліфікуюцца сабакі ад другога месяца жыцця. Трэба прышчэпляваць усіх сабак, у тым ліку і тых, якія прывязаны на ланцу.

(яш)

Бесперспектыўная адзінокасць

Ва ўсходніх гмінах вёскі пусцеюць. Штораз больш у іх пустых дамоў. А ў тых, дзе вечарам яшчэ свеціцца лямпачка, найчасцей жывуць пенсіянеры і бабылі. У Вульцы-Выганоўскай Арлянскай гміны, калі прадуктовага магазіна — цэнтра вясковых спатканняў, сустракаю трох старых кавалераў: Мікалая Тарасюка, Юрку Гапанюка і Янку Казлоўскага, з якімі заводжу шчырую гутарку аб праблемах адзінокіх вясковых мужчын.

На пытанне пра колькасць старых кавалераў Мікалай падае лічбу 84, але Юрка ўдакладняе, што ў самой толькі Вульцы будзе іх пад трыццаць. Пра свае перспектывы гавораць з песімізмам: „Не будзе. Няма ніякага шансу!” Нават калі б нейкая жанчына прыйшла на вёску, то неадкладна ўцякла б адсюль, мяркую Янка.

— Да нас, у Вульку, нядаўна адна „руская” прыехала. Абышла ўсе хаты і нікто не рашиўся яе ўзяць. Файнай бабка, — расказвае Юрка. — У Тара-сюка нават дзве ночы жыла.

— Што ж з гэтага жыцця. Пераначавала, баршчу паела і паехала, — тлумачыць Мікалай.

Няма за што заплаціць за сябе складчыну на сацыяльнае страхаванне, кажуць, а адкуль узяць грошы, калі прыйшлося б плаціць яшчэ і за жонку?

Пытаю пра ідэал жанчыны, яе красу. Навошта нам прыгажуня, згодна адказваюць, важна, каб крыху працавала і есці варыла.

А пастаяннай працы на вёсцы няма. Мікалай жыве з таго, што заробіць урыўкамі ў людзей. Толькі зімою атрымоўвае 150 зл. сацыяльны дапамогі. Янка мае пенсію па стане здароўя. У мясцовых сялян пры выкіданні гною з хлявоў можна дарабіць 25-30 зл.

Злева: Мікалай Тарасюк, Янка Казлоўскі і Юрка Гапанюк (нахілены).

у дзень. Але колькі той работы, калі ў вёсцы, якая налічвае 152 жыхары, толькі пяць сапраўдных гаспадароў. Мікалай гатовы пайсці на работу нават за 350 зл. у месяц. Каб толькі нейкая работа была, дадае.

За вёскай — ферма сельскагаспадарчага кааператыва. Гадуюць там свіней, але рабочым ужо не плацяць, кажа Ко-ля, які нядаўна памагаў 105 вепрукой пагрузіць на машыну, што прыехала з-пад Сямітыч. Навокал запушчаныя палі і лугі. Пытаю ці нельга іх выкарystаць для жывёлагадоўлі — быдла або коней. А навошта яны мне, я і са сваім не маю што зрабіць, тлумачыць Юрка. Мы самі як коні ходзім, дадае.

Мікалай ПАНФІЛЮК
Фота аўтара

не хворага; забіваць вампіра — перамога над небяспечным ворагам, але быць пакусаным гэтым вампірам — вядзе да цяжкай хваробы або страты маёmacі.

Далей: вочы бачыць у іншага — сляпия, касавокі і наогул нездаровыя — няўдача ў справах, фальш, крыва, хвароба і непрыемнасці; бачыць чалавека с здаровымі вачымі — удача, поспех у справах і радасць.

Цяпер давай памяркуем. Табе сніліся вочы вампіра — вялізныя, круглыя, чырвоныя. Ужо яны гавораць за тое, што будзе нейкая няўдача ці наогул непрыемнасць. Чырвоны колер — колер крыва і агню, ён бывае сімвалам афектаў і можа мець дваякае значэнне — як дадатніе, так і негатыўнае ў залежнасці ад сітуацыі у сне. Думаю, што ў тваім сне гэты колер прадвяшчае табе вайну, тым больш, што ўсюды было поўна крыва.

Бачыш, і дошчачка табе не дапамагла перамагчы гэту бестью. Наадварот, гэта вампір скапіў цябе за плячо сваімі кіпцюрамі. Так што, лічы, хвароба або страта маёmacі. Дабра не спадзяўся. А мо толькі пасварышся з мужам... Каб адно крыва тут не было.

АСТРОН

ВЕР — НЕ ВЕР

Астроне! Кажу табе, які страшны мне сон прынісі... Прынісі мяне вампір. Быццам еду я ліфтам. А скажу табе, што я ўжо нават і падрыхтавалася да нечага страшнага, быццам бы загадзя ведала, што мяне чакае. Узяла я ў руکі дошчачку дзеля абароны.

Раптам я ўбачыла вампіра. Ён стаяў спераду, перада мнай. Я стаю за ім. Стаяць вялікія чамаданы. Я не могу прынісі, а хацела ж выйсці з ліфта.

У вампіра круглыя вялізныя вочы. Яны ў яго чырвонага колеру. Вампір у шапцы нібы Шэрлака Холмса. Яна ў клетку і фасон такі самы.

Раптам вампір выцягвае да мяне руку з кіпцюрамі і хапае мяне за плячо.

Усюды было шмат чырвонай крыва. Я бачу, што дошчачка нічога не дапамага. Пачынаю крываць і прачынаюся.

Астроне, дарагі! Я вельмі перажываю, што са мной будзе. Напэўна, чакае мяне нейкая бяды...

Крыстына

Крыстына, даражэнка! Проста не ведаю, як і пачаць. Пачну ад тэорыі: вампіра бачыць у сне — выздараўлен-

на terenie woj. podlaskiego i oddziały „Ruch” na terenie całego kraju.

2. Cena prenumeraty na I kwartał 2001 r. wynosi 19,50 zł.

3. Cena kwartalnej prenumeraty z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 84,00; pocztą lotniczą Europa — 96,00; Ameryka Płn., Pld., Środk., Afryka, Azja, Australia — 120,00. Wpłaty przyjmuje „RUCH” S.A. Oddział Krajowej Dystrybucji Prasy, ul. Towarowa 28, 00-958 Warszawa. Nr konta PBK S.A. XIII Oddział Warszawa 11101053-16551-2700-1-67.

4. Prenumeratę można zamówić w redakcji. Cena 1 egz. wraz z wysyłką w kraju wynosi 2,70 zł, a kwartalnie — 35,10 zł; z wysyłką za granicę pocztą zwykłą — 3,60 (kwartalnie — 46,80), pocztą lotniczą: Europa — 4,20 (54,60), Ameryka Płn., Afryka — 4,90 (63,70), Ameryka Płd., Środk., Azja — 5,60 (72,80), Australia — 6,30 (81,90). Wpłaty przyjmuje Rada Programowa Tygodnika „Niwa”, Białystok, ul. Zamenhofa 27, nr konta PBK S.A., I Oddział Białystok, 11101154-207917-2700-1-65.

Niwa

ТЬДНЕВІК
БЕЛАРУСА
У ПОЛЬШЫ

Выдавец: Праграмная рада тыднёвіка „Niwa”.

Старшыня: Яўген Мірановіч.

Адрас рэдакцыі: 15-959 Бялосток 2, ul. Zamenhofa 27, skr. poczt. 149.

Тэл./факс: (0 85) 743 50 22.

Internet: <http://www.kurier-poranny.com/niva>

E-mail: niva@kurier-poranny.com

Zrealizowano przy pomocy finansowej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
Галоўны рэдактар: Віталь Луба.
Сакратар рэдакцыі: Аляксандар Максімюк.
Рэдактар „Зоркі”: Ганна Кандрацюк-Свярбуская.
Публіцысты: Мікола Ваўранюк, Аляксандар Вярбіцкі, Ганна Кандрацюк-Свярбуская, Міраслава Лукша, Аляксей Мароз, Ада Чачуга, Паўліна Шаффан.
Канцылярыя: Галіна Рамашка.

Ніўка

— Ужо ведаю. Я цярпліва пачакаю, пакуль паўсюдна зашуміць пушча і нарэшце ў мяне будзе гіганцкі курорт...

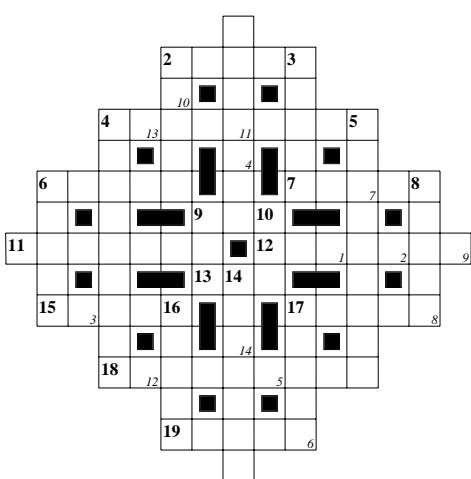
Галерэя „Ніўкі”

«Еўрасаюз, як ты мне мілъ...»

Фота Міхала МІНЦЭВІЧА Ⓛ і Уладзіміра СІДАРУКА Ⓜ

Крыжаванка

дзе Галандыі, 4. прыналежнасць па нарадженню да адной мясцовасці, 5. ліквідацыя цераспалосіцы, 6. не расце на вытаптанай дарозе, 8. упадзіна, нізіна, 9. учынак, 10. трапічная травяністая алейная расліна (*Guizotia abyssinica*), 14. наваколле Паўночнага полюса, 16. адміністрацыйны цэнтр Французскай Гвіяны, 17. хімічны элемент н-р 55. (Ш)

Рашэнне крыжаванкі складуць літаратуры з пазначаных курсівам палёў. Сярод чытачоў, якія на працягу месяца дашлюць у рэдакцыю правільнія рапшэнні, будуть разыграны кніжныя ўзнагароды.

Адказ на крыжаванку з 40 нумара

Гарызантальна: Чыквін, Алабама, роспач, Бакачью, тарпан, Карскі, шарачок, вожаты, ягнятка, баланс.

Вертыкальна: бамбук, банкір, Калчак, Чарот, касір, Ілава, адрына, Пічэта, нектар, асада, смага, ішыяс.

Рашэнне: **Нарачоня — трава, су-
жонства — сена.**

Кніжныя ўзнагароды высылаем Аляксандру Дабчынскаму з Беластока і Мікалаю Сазановічу з Навін-Вялікіх.

Гарызантальна: 2. перапонка ў жывёльным або раслінным арганізме, 4. захопнік, 6. абласны цэнтр у Сібіры, 7. напр. захаваны астанак фараона, 9. абревіятура арганізацыі Кофі Адана, 11. жыхар Палесся, 12. уладальнік, 13. горад у Тайландзе на рацэ Пінг, 15. выцек у іншае месца, 17. прадмет для гульні, 18. абязбольванне, 19. старожытнагрэчскі паэт (VII-VI ст. да н.э.).

Вертыкальна: 1. вельмі добрая ацэнка, 2. пляце павуціну, 3. горад на ўсход-

Як стаць папулярным аўтарам

Пайшоў Мікіта Пракаповіч у бібліятэку па новыя кнігі. Ды так начытаўся, што пад раніцу прывалокся. Ягоная Маланка кажа, што ніхто цяпер чытаннем кніг часу сабе не займае, калі ў кожнага ў хаце тэлевіzar ёсьць. Унучак іхны, Алекс, таксама за тое, каб замест тых тоўстых кніг, што загадваюць у школе прачытваць, уключыць сабе відзік і мець *спокой* з тымі даўжэрнымі апісаннямі прыроды, пачынаючы ад „раздзартай сасны” па „вечары на Нёмане” (ці мо наадварот). Шкада толькі, што пасля на ўроку замест „Кміціц” кажаш „Альбрыхскі”, але ж трэба прытомным быць так на ўроку, як і ў жыцці, каб галаву не страціц і не залящела табе „пала”.

Увогуле, кажа Мікітаў унучак, на халеру тая літаратура! — хіба толькі на тое, каб моладзь мэнчыць аж да матуры. Яшчэ хоць каб тыя пісьменнікі добра зараблялі! Ну, зразумела, хто з іх ужо памёр, то хай яго — напісаў, чытаць трэба, яшчэ як Нобелейскую прэмію далі яму, то хай яму ўжо будзе. А тыя, што цяпер жывуць? Што, яны таксама, можа быць, вельмі *выдатныя*? А хто іх там *выдае*? За якія ганарапы! Алекс ведае, колькі плацяць такому аднаму! Сам за спонсарамі бегае! Ганарап кнігамі тымі яму плацяць. А пасля сам тыя кнігі прадае! Добра, што не пазію! Напісаў бы які раман крымінальны альбо эротыку, меў бы збыт! Сам Алекс гэта яму прапанаваў.

Пісьменнік Артур Амураў аж енкунуў спачатку, а пасля ўслухаўся, што яму кажа маладое чытацкае пакаленне. Тым больш што Алекс пачастаў яго добрым віном у найлепшай кавярні. Чым даўжэй слухаў добрых парад, тым больш яму мутнела ў га-

лаве. Пад канец быў згодны з маладзёнам: сеў бы, напісаў бы палкі раман пра каханне, падпісаў бы нейкім замежным псеўданімам, то і гроши меў бы. Або крымінал пра якія дыменты, смерць у трапічным густоўным інтэр'еры, міжнародных халаднавокіх забойцаў, каварных блакітнакроўных каханак, і быў бы не менш папулярны, чым наш сябра Фёдар Бутырскі з былога Савецкага Саюза. А чытаць гэтых самых Арэшчых, Жаромскіх!..

Артур Амураў (гэта ж таксама ў яго псеўданімі, бо звычайна ён завецца Ян Дамінік Дубіцкі) пасля тae сустрэчы ў кавярні з маладым пакаленнем чытачоў сказаў сваёй жонцы, што набраўся новых ідэй, а гэта значыла раней, калі так казаў, што ў бібліятэцы быў. І такім чынам і Мікіта Пракаповіч, „рабацяга”, як сам кажа, і літаратар Артур Амураў, які называе сябе „валадаром пяра”, абагульнілі мужчынскую патрэбу на лістатаца чагосьці, каб з таго была нейкая выснова. Нават для чалавечства. Артур Амураў, аўтар крылатых выслоўяў, апісаў тады ў сваім неафіцыйным (афіцыйны ён падправіць, дзеля будучага чытача) дзённіку сваю сустрэчу з чорным анёлам літаратуры, які лёгка хацеў звесці яго з праведнай дарогі чыстае паэзіі і прозы. У вусны Алекса Пракаповіча ўклаў фразы забойна-вабныя пра тое, як яму добра будзе жыцця ў распушным садзе славы папулярнага аўтара, у свае — векапомныя, філасофскія выказванні пра ўпадак пекнага слова і ўвогуле маралі.

А, папраўдзе, *лістай* быў тое віно ды маўчаў, бо не ён за яго плаціў у той шыкоўнай беластоцкай кавярні.

Вандал АРЛЯНСКІ

Рок-гіт-парад РАДЫЁ РАЦЫЯ

У эфіры рок-гіт-парад гучыць кожную другую суботу а гадзіне 18.00 на хвалях Радыё Рацыя 105.5 FM. Усіх, хто цікавіцца беларускай рок-музыкай прынімает удзел у плебісцыце запрашае вядучы — Лукаш Сцяпаник. Свае прапановы можаце дасылаць па пошце (*Radio Racja, ul. Cieplia 1/7, 15-472 Białystok*) або па электроннай пошце (*radio.racja@poczta.wp.pl* або *stepb@poczta.wp.pl*). Для ўдзельнікаў узнагароды — магнітафонныя пленкі з беларускай рок-музыкай.

Паясненні да спіска: першая лічба — месца, якое песня заняла ў актуальным выпуску рок-гіт-параду; другая лічба — месца, якое песня заняла ў папярэднім выпуску (два тыдні таму); трэцяя лічба — інфармацыя, колькі песня набрала ачкоў у плебісцыце.

21 выпуск з 04.11.2000 г.

1	3	143	Р.Ф. Брага, „Я бачу цябе”
2	1	127	Кардон, „Айчына”
3	6	122	Ріма, „Прывык”
4	1	119	Р.Ф. Брага, „Паўночны блюз”
5	2	76	Лешчу, „Новае стагоддзе”
6	18	67	Р.Ф. Брага, „Сляпы”
7	9	63	Ріма, „Дакуль мы будзем”
8	20	62	Р.Ф. Брага, „Я чакаю”
9	4	58	Р.Ф. Брага, „Не гавары”
10	8	52	Крыві, „Царкоўка”
11	11	51	Н.Р.М., „Катуй-ратуй”
12	7	50	Н.Р.М., „Паветраны шар”
13	15	46	Зэт, „Гэй, славяне”
14	—	45	Народны Альбом, „Край, ты мой край”
15	16	44	Сонца Мао, „Эта твой шлях”
16	—	39	Зніч, „Язычнік я”
17	—	38	Камелот, „Дудар”
18	13	35	Р.Ф. Брага, „Рэчанька”
19	17	31	Гоман, „Беларусачка”
20	11	30	Н.Р.М., „Простыя слова”

Як галасаваць: песні, якія вам найбольш падабаецца прызначаюцца 10 балаў, 2 песні — 9 балаў, 3 — 8, 4 — 7, і г.д. аж да 10 песні, якой дайце 1 бал.